

Univerzita Palackého v Olomouci

Právnická fakulta

Monika Kovaříková

Výkon rodičovské odpovědnosti

Diplomová práce

Olomouc 2016

„Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Výkon rodičovské odpovědnosti vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.“

V Bezuchově dne 28. 3. 2016

.....
Monika Kovaříková

Touto cestou bych ráda poděkovala vedoucí své diplomové práce JUDr. Lence Westphalové, Ph.D. za odborné vedení práce, její připomínky, ochotu a vstřícný přístup. Také bych chtěla poděkovat mé rodině a příteli za pomoc a podporu během studia.

Obsah

Seznam použitých zkratk	6
Úvod	7
1 Rodičovská odpovědnost	9
1.1 Srovnání institutu rodičovské odpovědnosti v NOZ a ZoR	10
1.2 Vznik a zánik rodičovské odpovědnosti	11
1.3 Nositelé rodičovské odpovědnosti	13
1.3.1 Nezletilý rodič	14
1.3.2 Zletilý rodič omezený ve svéprávnosti	16
2 Výkon rodičovské odpovědnosti	19
2.1 Výkon rodičovské odpovědnosti ve vztahu k dítěti	19
2.1.1 Nejlepší zájem dítěte	20
2.1.2 Participační práva dítěte	21
2.2 Výkon rodičovské odpovědnosti mezi rodiči, kteří spolu žijí	23
2.3 Výkon rodičovské odpovědnosti mezi rodiči, kteří spolu nežijí	25
2.3.1 Výlučná péče	26
2.3.2 Střídavá péče	28
2.3.3 Společná péče	30
2.4 Výkon rodičovské odpovědnosti ve vztahu k třetím osobám	30
3 Výkon rodičovské odpovědnosti ve vybraných životních situacích	32
3.1 Výkon rodičovské odpovědnosti a nezletilý pacient	32
3.2 Výkon rodičovské odpovědnosti a domácí násilí	34
4 Zásahy do rodičovské odpovědnosti	38
4.1 Zásahy do výkonu rodičovské odpovědnosti soudem	38
4.1.1 Pozastavení výkonu rodičovské odpovědnosti	39
4.1.2 Omezení rodičovské odpovědnosti a omezení jejího výkonu	40
4.1.3 Zbavení rodičovské odpovědnosti	41

4.2	Faktická zásahy do výkonu rodičovské odpovědnosti.....	43
4.2.1	Opatrovník pro správu jmění.....	44
4.2.2	Svěření dítěte do péče jiné osoby než rodiče	45
4.2.3	Výkon trestu odnětí svobody.....	46
5	Řešení konfliktů při výkonu rodičovské odpovědnosti.....	49
5.1	Řešení konfliktů před soudem	49
5.2	Alternativní způsoby řešení konfliktů	50
5.2.1	Rodinná mediace	50
5.2.2	Další alternativní způsoby řešení konfliktů.....	52
	Závěr.....	54
	Bibliografie.....	56
	Abstrakt	61
	Seznam klíčových slov	62

Seznam použitých zkratk

NOZ	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
ZoR	zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů
ZSPO	zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů
OSŘ	zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
ZZŘ	zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů
ZVTOS	zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů
ZZS	zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování, ve znění pozdějších předpisů
OSPOD	orgán sociálně-právní ochrany dětí

Úvod

Ve své diplomové práci jsem se rozhodla zabývat problematikou výkonu rodičovské odpovědnosti. Hlavním důvodem mého zájmu o toto téma je nejen zájem o rodinné právo jako takové, ale hlavně o problematiku vztahů mezi rodiči a dětmi, které jsou nedílnou součástí našeho života. Rodina má být pro dítě místem, ve kterém bude mít pocit lásky, pohody, zázemí a bezpečí a kde mu bude umožněno všestranně se rozvíjet. Právě rodiče by měli být ti, kdo takový prostor bude pro dítě vytvářet. Za tímto účelem jim zákon přiznává řadu práv, která jsou ale zároveň i jejich povinnostmi, souhrn těch nejdůležitějších pak označujeme jako rodičovskou odpovědnost.

Toto téma rovněž považuji za velmi aktuální, neboť dne 1. ledna 2014 nabyl účinnosti NOZ, který s sebou přinesl řadu změn. Nejen, že došlo k začlenění rodinného práva do soukromoprávního kodexu, ale také se právní úprava rodičovské odpovědnosti stala mnohem podrobnější.

Co se cílů mé diplomové práce týče, kladu si za úkol především srozumitelně, objektivně a kriticky postihnout aktuální právní úpravu výkonu rodičovské odpovědnosti a upozornit na otázky, které vyvolávají některá ustanovení, a poskytnout k nim vlastní pohled. Dále bych se rovněž chtěla zaměřit na změny, které v této oblasti přináší NOZ a provést jejich srovnání s předchozí právní úpravou. Za tímto účelem jsem si zvolila nejen metodu analytickou, ale také metodu deskriptivní a komparativní.

Jelikož je problematika výkonu rodičovské odpovědnosti velmi obsáhlé téma, nemůžu bohužel vzhledem k danému rozsahu toto téma komplexně postihnout. Z tohoto důvodu nemůžu v práci vyčerpat všechny specifické situace v životě, jež ovlivňují rodičovskou odpovědnost, a ani všechny případy, při nichž dochází k faktické modifikaci rodičovské odpovědnosti.

Práce je členěna na kapitoly a podkapitoly. V první kapitole pro uvedení do problematiky představím pojem rodičovské odpovědnosti a pokusím se vystihnout nejdůležitější změny oproti předešlé právní úpravě. Rovněž zde vymezím okamžik vzniku a zániku rodičovské odpovědnosti a koncepci nositelství rodičovské odpovědnosti, jež je pro pochopení problematiky výkonu rodičovské odpovědnosti důležitá. Ve druhé kapitole se budu zabývat již samotným výkonem rodičovské odpovědnosti, a to jak v případě, kdy rodiče spolu žijí, tak i v případě jejich rozchodu či rozvodu. V této souvislosti vymezím jednotlivé formy péče o dítě po dobu po rozchodu nebo rozvodu rodičů. Opomítnuta nezůstane ani problematika výkonu rodičovské odpovědnosti ve vztahu k třetím osobám. Třetí kapitola

se bude věnovat výkonu rodičovské odpovědnosti ve vybraných životních situacích, a to domácímú násilí a nezletilému pacientovi, kdy se zaměřím na to, jak se tyto situace promítají do výkonu rodičovské odpovědnosti. Ve čtvrté kapitole se budu zabývat zásahy do výkonu rodičovské odpovědnosti. Kapitola pátá pak bude věnována možnostem řešení konfliktů vznikajících při výkonu rodičovské odpovědnosti, přičemž se zaměřím nejen na řešení konfliktů před soudem, ale i na alternativní způsoby řešení sporů. V závěru pak zhodnotím přínosnost nové právní úpravy a uvedu své úvahy de lege ferenda, které budou vycházet z poznatků této práce.

Při zpracování diplomové práce jsem vycházela jak z legislativy, která danou oblast upravuje, tak z literatury komentářové i učebnicové. Dále využiji také odborné články a judikaturu Ústavního a Nejvyššího soudu a rovněž judikaturu Soudu pro lidská práva. Velmi nápomocná při výkladu jednotlivých ustanovení mi byla také důvodová zpráva k NOZ.

1 Rodičovská odpovědnost

Rodičovská odpovědnost je jedním z klíčových institutů rodinného práva. Tento pojem byl do českého právního řádu zakotven v roce 1998 a název tohoto institutu, jakož i jeho obsah, se v průběhu let postupně proměňoval. V římském právu jsme se mohli setkat s pojmem *in potestate*, kdy toto označení převzal i Všeobecný občanský zákoník. Poté byl přijat zákon o právu rodinném, který používal pro označení povinností a práv rodičů k dítěti, pojem *in potestate*. Ani tento název se však nezachoval a byl ZoR změněn. ZoR nejprve používal označení práva a povinnosti rodičů k dětem, nakonec se však od tohoto názvu odklonil a po vzoru zahraniční úpravy byl tzv. velkou novelou zákona o rodině zaveden pojem *rodičovská odpovědnost*.¹

V roce 2014 nabyl účinnosti NOZ, kterým byl zrušen ZoR. Právní úprava rodinného práva byla nově začleněna do nového soukromoprávního kodexu, a to konkrétně do jeho druhé části. Co se týká institutu rodičovské odpovědnosti, který je upraven v §§ 865 – 909, NOZ se také odchýlil od dříve používaného označení a pro označení povinností a práv rodičů k dítěti zavedl označení *rodičovská odpovědnost*.²

Rodičovská odpovědnost je institutem, který je souhrnem všech nejdůležitějších povinností a práv rodičů vůči nezletilému dítěti spočívající v péči o dítě, zahrnující zejména péči o zdraví, tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj dítěte, ochranu dítěte, udržování osobního styku s dítětem, zajišťování jeho výchovy a vzdělávání, určení místa jeho bydliště, zastupování a spravování jeho jmění.³ Tyto povinnosti a práva zároveň tvoří obsah rodičovské odpovědnosti. Z výše uvedené definice rodičovské odpovědnosti můžeme dovodit i samotný účel rodičovské odpovědnosti, a to realizaci rodičovství a také ochranu práv a právem chráněných zájmů dítěte.⁴ Při vymezení si můžeme povšimnout, že zákonodárce na prvním místě zdůrazňuje povinnosti a až poté práva, tato skutečnost je způsobena zejména jejich významem ve vztahu k dítěti, kdy na dítě přestalo být nahlíženo jako na pouhý objekt výkonu rodičovské odpovědnosti.

Rodičovská odpovědnost zásadně náleží oběma rodičům bez ohledu na to, zda jsou manželé či nikoli. Ti jsou si při jejím výkonu rovni a jsou povinni vykonávat povinnosti a práva plynoucí z rodičovské odpovědnosti v zájmu dítěte, a to způsobem a v míře

---

¹ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo*. 3. vydání. Brno: Masarykova univerzita a Doplněk, 2006, s. 220 – 221.

² *Důvodová zpráva k návrhu občanského zákoníku* [online]. obcanskyzakonik.justice.cz [cit. 6. října 2015]. Dostupné na <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>>.

³ § 858 NOZ

⁴ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Rodinné právo*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 186.

odpovídající stupni jeho vývoje. Při jejím výkonu by měli vzít v úvahu nejen věk a rozumovou vyspělost dítěte, ale například také jeho schopnosti, temperament nebo i nadání.⁵

1.1 Srovnání institutu rodičovské odpovědnosti v NOZ a ZoR

Pokud se podrobněji podíváme na právní úpravu institutu rodičovské odpovědnosti v NOZ a ZoR, můžeme si povšimnout řady odlišností. V této části bych chtěla vytknout jen ty nejzásadnější, na ostatní pak upozorním v průběhu dalších kapitol.

Za jednu z nejvýznamnějších změn oproti předešlé právní úpravě považují, že zákonodárce zohlednil ve velké míře Principy evropského rodinného práva, které se pozitivně promítly do právní úpravy. To se také odráží ve změně pojetí obsahu rodičovské odpovědnosti, kdy ZoR byl založen na trichotomii práv a povinností, a to na péči o nezletilé dítě, jeho zastupování a správě jeho jmění. NOZ se od této koncepce odklonil a nově vymezuje všechny povinnosti a práva tvořící rodičovskou odpovědnost. Jak uvádí Lenka Králíčková „*tato koncepce bude mít velký význam, zejména s ohledem na otevřenost hranic, v případě mezinárodních únosů dětí.*“⁶ Vzhledem k úpravě ZoR můžeme považovat tuto změnu spíše za formulační, neboť vymezení povinností a práv je v zásadě stejné jak tomu bylo předtím. Nově výslovně v textu zákona najdeme například udržování osobního styku s dítětem, zajišťování jeho výchovy a vzdělání a určení místa jeho bydliště. Tato oprávnění byla dříve dovozována judikaturou z povinnosti a práva o dítě pečovat.⁷

Podstatnou změnou, jež má zásadní význam na úpravu rodičovské odpovědnosti, je samotné začlenění rodinného práva do soukromoprávního kodexu a tedy opuštění od odvětvové samostatnosti rodinného práva. Tím, že bylo rodinné právo začleněno do NOZ, je třeba při výkladu norem rodinného práva zohlednit principy, které jsou zakotveny v obecné části tohoto kodexu. Z těch nejvýznamnějších, které se budou promítat nejen do úpravy povinností a práv rodičů, bych vytkla princip zákazu zneužití práva, zákazu vykladu a použití právního předpisu v rozporu s dobrými mravy, ochranu poctivého jednání a dobré víry. Za významné rovněž považují výslovné zakotvení, že „*rodina, rodičovství a manželství požívají zvláštní zákonné ochrany.*“⁸

---

⁵ ŠMÍD, Ondřej. In HRUŠÁKOVÁ, Milana (ed). *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655 – 975). Komentář.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 815 – 816.

⁶ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Rodinné právo v novém občanském zákoníku. *Právní rozhledy*, 2013, č. 23 – 24, s. 811.

⁷ ŠMÍD, Ondřej. In HRUŠÁKOVÁ, Milana (ed). *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655 – 975). Komentář.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 815.

⁸ KRÁLÍČKOVÁ: *Rodinné právo v novém...*, s. 802 – 803.

Jak již jsem se zmínila, NOZ nově používá pro označení povinností a práv rodičů k dítěti název rodičovská odpovědnost, kdy se odchýlil od označení používaného v ZoR. Zákonodárce se k této změně vyjádřil v důvodové zprávě, kdy uvádí, že se jedná pouze o terminologickou změnu, neboť jde o synonymická označení. Domnívám se, že změna názvu z rodičovské zodpovědnosti na rodičovskou odpovědnost byl krok správným směrem, protože jak zákonodárce sám přiznal, pojem tzv. rodičovské zodpovědnosti byl zakotven do právního řádu, aniž by bylo zjištěno, jaký je skutečný význam anglického výrazu *parentel responsibility*, ze kterého pojem rodičovské zodpovědnosti vycházel.⁹ Také používání dvou různých výrazů „zodpovědnost“ a „odpovědnost“ v jednom kodexu považuji za nelogické a mám za to, že tato různá označení by mohla zbytečně vyvolávat otázky.

Další rozdíl, kterého si můžeme povšimnout, spočívá v tom, že NOZ v § 858 při výčtu jednotlivých povinností a práv vyplývajících z rodičovské odpovědnosti uvádí na prvním místě povinnosti před právy. Tímto je zdůrazněno, že dítě není pouhým objektem výkonu rodičovské odpovědnosti, ale rovněž je aktivním subjektem, který má právo se podílet na rozhodování o věcech, jež se ho dotýkají.¹⁰

NOZ také přinesl změnu koncepce nositelství rodičovské odpovědnosti. Nově je přiznána rodičovská odpovědnost i nezletilým rodičům a zletilým rodičům, kteří nejsou plně svéprávní. Na základě této koncepce je důsledně nyní rozlišováno mezi nositelstvím a výkonem rodičovské odpovědnosti.¹¹

1.2 Vznik a zánik rodičovské odpovědnosti

Zákon výslovně v § 858 stanoví, že rodičovská odpovědnost vzniká narozením dítěte. Na základě tohoto ustanovení matka nabývá rodičovskou odpovědnost okamžikem narození dítěte. Otec se stává nositelem rodičovské odpovědnosti uplatněním jedné z domněnek otcovství, kdy okamžik vzniku rodičovské odpovědnosti se může lišit v závislosti na tom, podle jaké domněnky bylo otcovství určeno. Pro vznik rodičovské odpovědnosti nehraje roli, jestli jsou rodiče manželé či nikoliv nebo zda sdílejí společnou domácnost.¹²

V souvislosti se vznikem rodičovské odpovědnosti bych ráda zmínila problematiku náhradního mateřství, která je velmi aktuálním tématem, a vymezila bych okamžiky vzniku

---

⁹ *Důvodová zpráva k návrhu občanského zákoníku* [online]. obcanskyzakonik.justice.cz [cit. 6. října 2015]. Dostupné na <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>>.

¹⁰ ŠMÍD, Ondřej. In HRUŠÁKOVÁ, Milana (ed). *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655 – 975). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 815.

¹¹ KRÁLÍČKOVÁ: *Rodinné právo v novém...*, s. 812.

¹² ŠMÍD, Ondřej. In HRUŠÁKOVÁ, Milana (ed). *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655 – 975). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 815.

rodičovské odpovědnosti. Přijetím NOZ se znovu otevřela diskuse ohledně náhradního mateřství, neboť v tomto zákoně můžeme najít jedinou zmínku o náhradním mateřství v celém českém právním řádu. Z této zmínky veřejnost často dovozuje legalitu náhradního mateřství, což je však nesprávné. Podle současné právní úpravy není možné uzavření smlouvy, jejímž předmětem by bylo náhradní mateřství. U náhradního mateřství se jedná o situaci, kdy se dítě narodí ženě, která není jeho biologickou matkou.¹³ Vystává nám tedy otázka, jak to bude se vznikem rodičovské odpovědnosti u náhradní a biologické matky. Náhradní matce vzniká rodičovská odpovědnost, a to, jak již bylo zmíněno, okamžikem narození dítěte. I když se jedná o náhradní matku, český právní řád je založen na zásadě, že matkou dítěte je žena, které ho porodila.¹⁴ Náhradní matka se tedy stane nositelkou rodičovské odpovědnosti, byť jen na omezenou dobu. Náhradní mateřství je totiž založeno na koncepci, že poté co náhradní matka dítě porodí, biologická matka si dítě osvojí a tak se stává matkou dítěte i z právního hlediska. Osvojení je tedy stále jedinou možnou cestou, jak se biologická matka může stát matkou i z pohledu práva. Biologické matce vzniká rodičovská odpovědnost okamžikem právním mocí rozhodnutí o osvojení. Ve stejném okamžiku dochází k zániku rodičovské odpovědnosti náhradní matky. Biologický otec se pak stává nositelem rodičovské odpovědnosti souhlasným prohlášením, jímž je určeno jeho otcovství k dítěti.¹⁵

NOZ rovněž v ustanovení § 858 vymezuje okamžik zániku rodičovské odpovědnosti. Tímto okamžikem je moment, kdy dítě nabude plné svéprávnosti, tedy dosažením zletilosti. Rodičovská odpovědnost zaniká i tehdy, pokud dítě, které dosáhlo zletilosti, není plně svéprávné. V takovém případě má být dítěti např. jmenován opatrovník, popř. má být přistoupeno k jiným opatřením dle NOZ. Dosažení zletilosti však není jediným okamžikem, kdy rodičovská odpovědnost zaniká. K jejímu zániku může dojít i před dosažením zletilosti, a to například smrtí dítěte nebo rodiče. Dále rodičovská odpovědnost zaniká právní mocí rozhodnutím o osvojení nezletilého dítěte, právní mocí rozhodnutí, kterým byla nezletilému dítěti přiznána plná svéprávnost nebo v případě, kdy nezletilé dítě uzavře sňatek. Za zákonem stanovených podmínek může soud rodiče i rodičovské odpovědnosti zbavit, rovněž právní

---

¹³ ZEMAN, Milan. *Náhradní mateřství v novém občanském zákoníku – promarněná příležitost?* [online]. epravo.cz, 17. listopadu 2013 [cit. 25. října 2015]. Dostupné na <<http://www.epravo.cz/top/clanky/nahradni-materstvi-v-novem-obcanskem-zakoniku-promarnena-prilezitost-87962.html>>.

¹⁴ ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. *Aktuální problémy rodinněprávní regulace: rodičovství, výchova a výživa nezletilého*. 1. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 136.

¹⁵ ZEMAN, Milan. *Náhradní mateřství v novém občanském zákoníku – promarněná příležitost?* [online]. epravo.cz, 17. listopadu 2013 [cit. 25. října 2015]. Dostupné na <<http://www.epravo.cz/top/clanky/nahradni-materstvi-v-novem-obcanskem-zakoniku-promarnena-prilezitost-87962.html>>.

mocí takového rozhodnutí zaniká rodičovská odpovědnost.¹⁶ V této souvislosti bych však upozornila, že zbavení rodičovské odpovědnosti je zásadním zásahem do vztahu rodiče a dítěte a soud by měl k němu přistoupit jen v mimořádných případech.

Považuji za zajímavé zmínit situace, kdy je dítě svěřeno do pěstounské péče, popř. do ústavní péče nebo pokud je mu ustanoven poručník či jmenován opatrovník. V těchto případech rodičovská odpovědnost nezaniká, protože zde nedochází ke statusové změně (k přijetí cizí osoby za vlastní). Dochází zde jen k faktickému omezení jejího výkonu, této problematice se však budu věnovat ve své práci později.¹⁷

1.3 Nositelé rodičovské odpovědnosti

Nositeli rodičovské odpovědnosti jsou ze zákona právní rodiče dítěte, tedy rodiče, jež jsou zapsáni v matrice. Zákon výslovně v § 865 stanoví, že rodičovská odpovědnost náleží stejně oběma rodičům, kdy ji má každý rodič, pokud jí nebyl zbaven.¹⁸ Jak vidíme, pro nositelství není podstatné, zda jsou rodiče dítěte manželé či nikoliv. Nově nehraje roli ani věk či omezená svéprávnost.

Nová právní úprava na rozdíl od předchozí přiznává rodičovskou odpovědnost i rodiči s omezenou svéprávností, ať již jde o nezletilého rodiče nebo zletilého rodiče, jehož svéprávnost byla omezena rozhodnutím soudu. V důsledku této právní úpravy je nyní důsledně rozlišováno mezi nositelstvím a výkonem rodičovské odpovědnosti a to z toho důvodu, aby bylo zajištěno, že rodič, který není oprávněn vykonávat určité záležitosti z důvodu omezené svéprávnosti, je nebude vykonávat ani ve vztahu k dítěti.¹⁹ Změnu této koncepce považuji na přínosnou, neboť lze v takové právní úpravě vidět snahu o posílení postavení rodiče a zároveň je tak zohledněno, že nesvéprávnost nemusí vždy znamenat, že rodič není schopen se o své dítě postarat.

Jak již jsem se zmínila, předpokládá se, že nositeli rodičovské odpovědnosti budou oba rodiče, jak otec, tak i matka dítěte. V životě však může dojít k různým situacím a může se stát, že rodičovská odpovědnost bude náležet jen jednomu z rodičů. V takovém případě hovoříme o koncentraci rodičovské odpovědnosti v osobě jednoho rodiče. Ke koncentraci

---

¹⁶ ŠMÍD, Ondřej. In HRUŠÁKOVÁ, Milana (ed). *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655 – 975). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 823.

¹⁷ KRÁLÍČKOVÁ: *Rodinné právo v novém...*, s. 812.

¹⁸ HRUŠÁKOVÁ: *Rodinné právo...*, s. 187.

¹⁹ KRÁLÍČKOVÁ: *Rodinné právo v novém...*, s. 812.

bude docházet například v situaci, kdy jeden z rodičů zemře, nikdy nebyl znám nebo jeden z rodičů byl rodičovské odpovědnosti zbaven.²⁰

Může však nastat i situace, kdy žádný z rodičů nebude mít rodičovskou odpovědnost v plném rozsahu, v takovém případě musí být dítěti ustanoven poručník. Stejně se bude postupovat i v situaci, kdy u obou rodičů byl výkon rodičovské odpovědnosti pozastaven nebo kdy jeden z rodičů nebude mít rodičovskou odpovědnost v plném rozsahu a druhý rodič bude mít její výkon pozastaven.²¹

1.3.1 Nezletilý rodič

NOZ v oblasti nositelství rodičovské odpovědnosti přináší významnou změnu, kdy nezletilému rodiči přiznává rodičovskou odpovědnost. Zákon stanoví, že člověk se stává plně svéprávným zásadně zletilostí, tedy okamžikem dovršením osmnácti let. Již před tímto okamžikem se však nezletilý může stát plně svéprávným, a to buď přiznáním svéprávnosti rozhodnutím soudu, nebo uzavřením manželství.²²

V závislosti na této právní úpravě musíme tedy rozlišovat dvě situace, a to nezletilého rodiče, který uzavřel manželství nebo kterému byla přiznána svéprávnost rozhodnutím soudu a nezletilého rodiče, u kterého nedošlo ani k jedné z těchto skutečností. V obou uvedených případech je nezletilý rodič nositelem rodičovské odpovědnosti, ale pouze v jedné z nich je i jejím vykonavatel v celém rozsahu. Pokud jde o nezletilého rodiče, který uzavřel manželství, nebo mu svéprávnost byla přiznána rozhodnutím soudu, tak tento rodič se právě uzavřením manželství nebo rozhodnutím soudu o přiznání svéprávnosti stává plně svéprávným a je nejen nositelem rodičovské odpovědnosti, ale je oprávněn ji i v celém rozsahu vykonávat. Zatímco nezletilý rodič, u něhož nedošlo ani k jedné z těchto skutečností, je sice také nositelem rodičovské odpovědnosti, ale ze zákona má pozastaven její výkon s výjimkou výkonu povinnosti a práva o dítě pečovat.²³ Vidíme tedy, že takový rodič nemůže vykonávat rodičovskou odpovědnost v celém rozsahu. Soud mu může ale i výkon povinnosti a práva péče o dítě pozastavit, pokud nezletilý rodič nebude schopen o dítě náležitě pečovat.²⁴

Při srovnání s předchozí právní úpravou vidíme, že rodičovská odpovědnost také náležela právnímu rodiči dítěte, ale pouze pod podmínkou, že měl rodič způsobilost

---

²⁰ WESTPHALOVÁ, Lenka. In HRUŠÁKOVÁ, Milana (ed). *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655 – 975). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 907.

²¹ Tamtéž, s. 908.

²² § 30 NOZ

²³ HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka. In HRUŠÁKOVÁ, Milana (ed). *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655 – 975). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 842 – 843.

²⁴ KRÁLÍČKOVÁ: *Rodinné právo v novém...*, s. 812.

k právním úkonům v plném rozsahu. V případě že byl rodič nezletilý, tak mu rodičovská odpovědnost ze zákona nenáležela. Soud však i nezletilému rodiči staršímu šestnácti let mohl přiznat rodičovskou odpovědnost za předpokladu, že splňoval potřebné předpoklady pro výkon práv a povinností vyplývajících z rodičovské odpovědnosti.²⁵ Jak vidíme, v této oblasti došlo k podstatné změně, jež považuji za velmi přínosnou, neboť je tak zohledněno, že nezletilý blížící se věkem hranici zletilosti bývá zásadně schopen o dítě řádně pečovat a není zde tedy důvod pro to, aby mu rodičovská odpovědnost vůbec nenáležela.

V této souvislosti bych chtěla upozornit na formulaci ustanovení § 868 odst. 1 ve vazbě na ustanovení § 868 odst. 2, které vyvolává otázky. Zákonodárce nezletilému rodiči, který neuzavřel manželství a ani mu svéprávnost nebyla přiznána rozhodnutím soudu, zachovává výkon povinnosti a práva péče o dítě, zatímco u rodiče, jenž byl omezen na svéprávnosti v oblasti rodičovské odpovědnosti, umožňuje rozhodnutím soudu zachovat jak výkon povinnosti a práva péče o dítě, tak i osobní styk s dítětem. Pro tento rozdíl však nevidím důvody. NOZ používá pojem péče o dítě na rozdíl od předchozí právní úpravy v užším slova smyslu, kdy má na mysli osobní každodenní péči zahrnující péči o jeho zdraví a o jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj.²⁶ V předchozí právní úpravě byl pojem péče o dítě chápán v širším slova smyslu než jen jako osobní péče o dítě. Judikaturou Nejvyššího soudu bylo například dovozeno, že péčí o dítě se rozumí i výchova dítěte v nejširším smyslu a že právo na styk tvoří podkategorii práva péče o dítě.²⁷ Vystává nám tedy otázka, zda zákonodárce skutečně chtěl u nezletilého rodiče výkon ostatních povinností a práv vyplývajících z rodičovské odpovědnosti a jež dříve byly dovozovány z práva péče o dítě skutečně pozastavit. Opravdu takový rodič nemá právo dítě vychovávat, osobně se s ním stýkat nebo právo určit místo jeho bydliště, i přesto že má zachovanou povinnost a právo péče o dítě? Není v tomto případě namístě, aby byl pojem péče o dítě vykládán v širším slova smyslu, jako tomu bylo u předchozí právní úpravy?²⁸ Osobně se přikláním k názoru, že by v tomto ustanovení měl být pojem péče o dítě vykládán v širším slova smyslu, a to z toho důvodu, že pokud je nezletilý rodič schopen o dítě pečovat, je také schopen osobně se s dítětem stýkat, vychovávat ho nebo určit jeho bydliště.

---

²⁵ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *Lidskoprávní dimenze českého rodinného práva*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2009, s. 73.

²⁶ WESTPHALOVÁ, Lenka. In HRUŠÁKOVÁ, Milana (ed). *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655 – 975). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 913.

²⁷ rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. května 2013, sp. zn. 30 Cdo 1376/2012

²⁸ SCHÖN, Monika. Výkon rodičovské odpovědnosti rodičem s omezenou svéprávností. *Právní rozhledy*, 2014, č. 13 – 14, s. 493.

Bez toho si ani nejde realizaci povinnosti a práva o dítě pečovat představit. Opačná odpověď se jeví jako značně nelogická.

1.3.2 Zletilý rodič omezený ve svéprávnosti

NOZ rovněž nově přiznává rodičovskou odpovědnost zletilému rodiči, jehož svéprávnost byla omezena rozhodnutím soudu. Soud k omezení svéprávnosti osoby přistoupí pouze v jejím zájmu a pouze tehdy, hrozila-li by jí jinak závažná újma a nepostačí-li vzhledem k jejím zájmům mírnější a méně omezující opatření. Pouze za splnění těchto podmínek může soud rozhodnout o omezení svéprávnosti osoby. V případě, že soud přistoupí k omezení svéprávnosti osoby, jež je rodičem nezletilého dítěte, zároveň má povinnost rozhodnout o její rodičovské odpovědnosti.²⁹

Zákon v § 868 odst. 2 stanoví pravidlo pro situaci, kdy je rodič omezen ve svéprávnosti v oblasti rodičovské odpovědnosti. Takový rodič je nositelem rodičovské odpovědnosti, ale má zásadně ze zákona pozastaven její výkon, a to v celém rozsahu. Pozastavení výkonu rodičovské odpovědnosti bude trvat po dobu, kdy rodič bude omezen ve svéprávnosti. Je však možné, aby soud i takovému rodiči přiznal výkon povinnosti a práva péče o dítě a osobního styku s ním, ovšem pouze za podmínky, že osoba rodiče bude skýtat záruku řádné péče o dítě.³⁰

V této souvislosti bych ráda upozornila na otázku rozsahu omezení svéprávnosti rodiče v oblasti rodičovské odpovědnosti, a to konkrétně, zda soud v případě rozhodování o svéprávnosti může omezit i jen část povinností a práv plynoucích z rodičovské odpovědnosti. Takovému výkladu by svědčila zásada minimálního omezování svéprávnosti, která říká, že soud by měl vždy při rozhodování o omezení svéprávnosti myslet na to, aby svéprávnost nebyla omezována ve větším rozsahu, než je nezbytně třeba. Proti takovému výkladu však hovoří ustanovení § 868 odst. 2, které stanovuje, že se takovému rodiči výkon rodičovské odpovědnosti pozastavuje. Pozastavení výkonu se vždy týká rodičovské odpovědnosti v celém rozsahu, nikoliv jen části. Z toho je zřejmé, že zákonodárce pravděpodobně nepředpokládal omezení jen některých povinností a práv vyplývajících z rodičovské odpovědnosti při omezování svéprávnosti.³¹ V takové úpravě spatřuji nedostatek, domnívám se, že by mělo být umožněno, aby byla svéprávnost v oblasti

---

²⁹ HROMADA, Miroslav, ŠÍMA, Alexander. Praktické otázky omezování svéprávnosti. *Soudní rozhledy*, 2015, č. 4, s. 124.

³⁰ HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka. In HRUŠÁKOVÁ, Milana (ed). *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655 – 975). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 866 – 867.

³¹ SCHÖN: *Výkon rodičovské odpovědnosti...*, s. 495.

rodičovské odpovědnosti omezena pouze částečně a to tak, aby byla dodržena zásada minimálního omezování svéprávnosti. Vždy by ale mělo platit pravidlo, že v takovém rozsahu, v jakém má rodič omezenou svéprávnost, by měla být omezena i jeho rodičovská odpovědnost.³²

Dále bych ráda zmínila situaci, kdy se osoba, která již dříve byla rozhodnutím soudu omezena ve svéprávnosti, stane rodičem. Tato situace není výslovně v NOZ řešena a domnívám se, že by si zasloužila bližší pozornost. Pokud by v této situaci nedošlo k přijetí žádného opatření, nastala by situace, kdy by rodič omezený ve svéprávnosti byl oprávněn vykonávat rodičovskou odpovědnost v celém rozsahu, což však, jak vyplývá z právní úpravy, není žádoucí stav. Předpokládá se, že by v takovém případě měl zasáhnout OSPOD, který by mohl přijmout potřebná opatření dle § 9a ZSPO. V úvahu připadá také samotný zásah ze strany soudu, který by tak mohl i bez návrhu zahájit řízení o změně rozhodnutí o omezení svéprávnosti. Pokud by ale ani jeden z těchto orgánů nezasáhl a rodič omezený ve svéprávnosti se nakonec stal vykonavatelem rodičovské odpovědnosti v celém rozsahu, lze se zde setkat s názorem, že by potřebné opatření mohl přijmout i soud péče o nezletilé. Ten by mohl za splnění zákonných podmínek pozastavit výkon rodičovské odpovědnosti, omezit výkon či samotnou rodičovskou odpovědnost nebo dokonce i rodiče jeho rodičovské odpovědnosti zbavit.³³

Rovněž bych chtěla upozornit na problematiku omezení svéprávnosti v oblasti rodičovské odpovědnosti u osoby, která dosud není rodičem. V souvislosti s touto problematikou se objevuje otázka, zda je možné u osoby, která dosud není rodičem, omezit svéprávnost i co do oblasti rodičovské odpovědnosti. Na tuto otázku však neexistuje jednotný názor. První z názorů se přiklání k tomu, že i u osoby, která dosud není rodičem, je takové omezení možné. Pro tento názor by svědčil i samotný účel institutu omezení svéprávnosti spočívající v ochraně osoby omezené ve svéprávnosti. Také by tato možnost měla přispět k ochraně dosud nenarozeného dítěte. Druhý z názorů naopak tvrdí, že takové omezení možné není, o čemž má vypovídat dikce zákona, která stanovuje, že soud rozhoduje o omezení svéprávnosti rodiče, tedy ne osoby, která dosud není rodičem.³⁴ K tomuto názoru se přikláním i já, neboť by nemělo být možné omezit svéprávnost v oblasti rodičovské odpovědnosti, když ji omezovaný ani fakticky nevykonává.

---

³² MATIAŠKO, Maroš, RITTICHOVÁ, Barbora. *Svéprávnosti, qua vadis? Právo a rodina*, 2015, č. 10, s. 4.

³³ HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka. In HRUŠÁKOVÁ, Milana (ed). *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655 – 975). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 844 – 845.

³⁴ ŠMÍD, Ondřej. In HRUŠÁKOVÁ, Milana (ed). *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655 – 975). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 820.

Podle předchozí právní úpravy rodič, který byl zbaven nebo omezen ve způsobilosti k právním úkonům, neměl a ani nemohl vykonávat rodičovskou odpovědnost. Ta mu rovněž nemohla být přiznána ani rozhodnutím soudu a to z toho důvodu, že podmínkou samotného vzniku rodičovské odpovědnosti byla plná způsobilost k právním úkonům. Stejně jako je tomu v současné právní úpravě, i tehdy měl soud povinnost v případě zahájení řízení o zbavení nebo omezení způsobilosti k právním úkonům zjistit, zda osoba je rodičem. Při srovnání vidíme, že tato povinnost však nebyla stanovena výslovně zákonem, jako je tomu dnes, ale byla dovozována judikaturou.³⁵

---

³⁵ Zpráva o úrovni řízení a rozhodování soudů České socialistické republiky ve věcech způsobilosti k právním úkonům, projednané a schválené občanskoprávním kolegiem Nejvyššího soudu ČSR, Cpj 160/76 z 18. 11. 1977.

2 Výkon rodičovské odpovědnosti

Výkon povinností a práv plynoucích z rodičovské odpovědnosti tvoří složitý systém vztahů. Nejedná se jen o vztah rodičů k dítěti, ale i o vztah mezi rodiči navzájem. Zároveň nemůžeme opomenout ani vztah ke třetím osobám, jejichž práva a povinnosti mohou být při výkonu rodičovské odpovědnosti dotčena.³⁶ Jelikož, jak již jsem poznamenala, se jedná o komplikovaný systém vztahů, je třeba, aby zákon stanovil pravidla pro výkon povinností a práv tvořících rodičovskou odpovědnost.

Základní zásadou, která se nám promítá do výkonu rodičovské odpovědnosti, je, že rodiče jsou si při jejím výkonu rovni a vykonávají ji ve vzájemné shodě, přitom jsou povinni dbát nejlepšího zájmu dítěte. Zároveň při rozhodování musí mít na paměti, že dítě není pouhým objektem výkonu rodičovské odpovědnosti, ale je aktivním subjektem, který má právo se podílet na rozhodování o záležitostech, jež se ho dotýkají. Proto by mu rodiče s ohledem na jeho věk a rozumovou vyspělost měli při rozhodování dát prostor pro vyjádření.³⁷

Co se týká způsobu výkonu rodičovské odpovědnosti, ta není po dobu svého trvání vykonávána stejným způsobem, ale mění se spolu se stupněm vývoje dítěte, což je reflektováno i právní úpravou.³⁸

V následujících podkapitolách se budu podrobněji věnovat výkonu rodičovské odpovědnosti ve vztahu k dítěti, kdy se zaměřím na pojem nejlepší zájem dítěte a rovněž na jeho participační práva, která s novou právní úpravou ještě více nabývají na významu. Také se budu zabývat výkonem rodičovské odpovědnosti mezi rodiči, a to jak v případě, kdy rodiče spolu žijí, tak i v případě jejich rozchodu či rozvodu.

2.1 Výkon rodičovské odpovědnosti ve vztahu k dítěti

Zákon výslovně v § 875 odst. 1 NOZ stanoví: „*Rodičovskou odpovědnost vykonávají rodiče v souladu se zájmy dítěte.*“ V tomto ustanovení se nám promítá jedna z nejdůležitějších zásad rodinného práva – zásada nejlepšího zájmu dítěte a jeho blaha, která vychází z čl. 3 Úmluvy o právech dítěte. Rodiče by při každém rozhodování o dítěti, ať již se jedná o běžnou nebo významnou záležitost, měli zohlednit jeho zájem. Také je třeba si uvědomit, že rodičovská odpovědnost není vykonávána po celou dobu jejího trvání stejným způsobem,

---

³⁶ HRUŠÁKOVÁ: *České rodinné právo...*, s. 233.

³⁷ HRUŠÁKOVÁ: *Rodinné právo...*, s. 35.

³⁸ ŠMÍD, Ondřej. In HRUŠÁKOVÁ, Milana (ed). *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655 – 975). Komentář.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 816 – 822.

ale způsob výkonu se proměňuje s ohledem na stupeň vývoje dítěte, který je závislý nejen na jeho věku, ale i na jeho rozumové a volní vyspělosti. Při výkonu rodičovské odpovědnosti jsou rodiče povinni hájit zájmy dítěte a zabezpečit jeho všestranný rozvoj. Za tímto účelem jsou oprávněni užít také přiměřených výchovných prostředků, které se ale nesmí dotknout důstojnosti dítěte a musí jich být užito takovým způsobem, aby nebylo ohroženo jeho zdraví a příznivý vývoj.³⁹

2.1.1 Nejlepší zájem dítěte

Nejlepší zájem dítěte je základní princip, na kterém je postaveno rodinné právo. Tento princip najdeme jak v řadě mezinárodních dokumentů, tak také se s ním setkáváme v NOZ. Tento princip vychází z myšlenky, že dítě je zvlášť zranitelným subjektem, který není schopen plně realizovat a chránit své zájmy. Právě z tohoto důvodu byl formulován princip nejlepšího zájmu dítěte, který má poskytnout dítěti zvláštní ochranu.

Co se ale pod pojmem nejlepší zájem dítěte rozumí? Řada dokumentů se shoduje na tom, že se jedná o neurčitý pojem, který je rozdílně aplikován, a to v závislosti na kulturních, sociálních a náboženských podmínkách daného prostředí. Z toho důvodu není možné obecně stanovit, co je v zájmu dítěte, popř. vytvořit nějaký souhrn kritérií, či vůbec stanovit nějakou jednotnou definici, neboť nejlepší zájem musí být posouzen zvlášť v každém případě. I přes neurčitost tohoto pojmu se můžeme setkat s obecnými definicemi, které se snaží nejlepší zájem dítěte vymezit.⁴⁰ Národní akční plán pro transformaci a sjednocení systému péče o ohrožené děti na období 2009 až 2011 nejlepší zájem dítěte definuje jako: „*životní úroveň a podmínky, nezbytné pro jeho zdravý tělesný, duševní, duchovní, mravní a sociální vývoj a plnohodnotné dětství, a osobní potenciál dítěte je plně vyvinut v rámci rodiny; cizí péče a podpora je dítěti poskytována jen v nezbytné nutné míře.*“ Také Ústavní soud se snaží konkretizovat pojem nejlepšího zájmu dítěte, kdy dovedl, že základní je zájem dítěte na jeho zdárném vývoji a jedním z jeho předpokladů je sociální vazba mezi rodičem a dítětem.⁴¹

Výbor OSN pro práva dítěte k pojmu nejlepší zájem dítěte uvádí, že zájem dítěte je komplexní a dynamický koncept, který tvoří tři složky: První složka vymezuje nejlepší zájem dítěte jako základní právo dítěte, aby byl jeho nejlepší zájem posouzen a bylo k němu

³⁹ HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka. In HRUŠÁKOVÁ, Milana (ed). *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655 – 975). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 893 – 894.

⁴⁰ KORNEL, Martin. Některé problematické aspekty principu nejlepšího zájmu dítěte. *Právní rozhledy*, 2013, č. 3, s. 89 – 90.

⁴¹ náleží Ústavního soudu ze dne 20. července 2010, sp. zn. IV. ÚS 2244/09

přihlédnuto, druhá složka určuje nejlepší zájem dítěte jako základní interpretační pravidlo a třetí složka nahlíží na nejlepší zájem dítěte jako na procesní pravidlo, kdy kdykoliv při přijímání rozhodnutí, které by mohlo ovlivnit dítě, je třeba posuzovat, jaké pozitivní či negativní dopady na dítě může rozhodnutí mít.⁴² I přesto, že není možné obecně stanovit, co je v zájmu dítěte, snahy o vymezení tohoto pojmu považují za přínosné, protože nám mohou posloužit jako určité vodítko při posuzování nejlepšího zájmu dítěte v konkrétním případě.

V případě, že dojde ke kolizi zájmů dítěte a zájmů rodiče, měl by být zájem dítěte určující, což vyjádřil Ústavní soud ve svém nálezu, kde konstatoval: „*obecné soudy jsou povinny zajistit spravedlivou rovnováhu mezi zájmy dítěte a zájmy jeho rodiče, zvláštní pozornost však musí být věnována zájmu dítěte, který může – v závislosti na své povaze – převážít nad zájmem rodiče.*“⁴³

2.1.2 Participační práva dítěte

Při výkonu rodičovské odpovědnosti mají důležitou roli také participační práva dítěte, která mají zajistit, aby se dítě podílelo na rozhodování o svých záležitostech. Na dítě již není nahlíženo jako na pouhý objekt výkonu rodičovské odpovědnosti, ale je třeba ho brát i jako aktivní subjekt, kterému náleží určitá participační práva. Díky těmto právům má dítě možnost vyjádřit se k záležitostí, která se ho dotýkají, a tak alespoň částečně vyrovnat nerovnost, která ve vztahu rodič a dítě vzniká. Právní úprava participačních práv dítěte vychází zejména z Úmluvy o právech dítěte a Evropské úmluvy o výkonu práv dětí, která konkretizuje práva dětí zakotvena v Úmluvě o právech dítěte. Také je najdeme i ve vnitrostátních právních předpisech, například v ZZŘ nebo v OSŘ.⁴⁴

Mezi participační práva řadíme právo dítěte být informováno, právo vyjádřit svůj názor a svá přání nebo právo svým názorem ovlivnit a určit samotné rozhodnutí. K tomu, aby dítě mohlo vůbec tato práva vykonávat, je potřeba, aby bylo řádně informováno o záležitostech, které se ho dotýkají. Informace by měly vždy být dítěti poskytnuty s ohledem na jeho věk a rozumovou vyspělost a před sdělením jeho názoru by mu měla být poskytnuta

---

⁴² *General comment No. 14 (2013) on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration (art. 3, para. 1)* [online]. ohchr.org, 29. května 2013 [cit. 3. ledna 2016]. Dostupné na <http://www2.ohchr.org/English/bodies/crc/docs/GC/CRC_C_GC_14_ENG.pdf>.

⁴³ usnesení Ústavního soudu ze dne 20. srpna 2004, sp. zn. III. ÚS 459/03

⁴⁴ HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka. In HRUŠÁKOVÁ, Milana (ed). *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655 – 975). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 853 – 854.

porada a vysvětleny důsledky jeho sdělení. Povinnost poskytnout dítěti potřebné informace mají nejen rodiče, ale i soud.⁴⁵

Rodiče jsou povinni před rozhodnutím, které se dotýká zájmů dítěte, sdělit dítěti informace takovým způsobem, aby bylo schopné si vytvořit svůj názor a ten pak rodičům sdělit. Názoru dítěte mají rodiče věnovat patřičnou pozornost a při rozhodování ho zohlednit. Pokud však dítě není natolik vyspělé, aby mohlo informace přijmout či vyjádřit svůj názor, není vyžadováno, aby bylo rozhodnutí s dítětem konzultováno.⁴⁶

Rovněž soud má informační povinnost vůči dítěti. Je povinen mu před rozhodnutím, které se dotýká jeho zájmů, sdělit potřebné informace, na základě kterých si může vytvořit vlastní názor, přičemž stejně jako rodiče má tomuto názoru věnovat patřičnou pozornost. Poskytnutí informací je nezbytným předpokladem pro to, aby se dítě mohlo vůbec v soudním řízení vyjádřit k věci, jež se ho dotýká.

Pro vyjádření názoru je nezbytné nejprve posoudit, zda je dítě vůbec s ohledem na svůj věk a stupeň vývoje schopno informaci přijmout a vytvořit si vlastní názor. V této souvislosti NOZ zavádí domněnku, podle níž dítě starší dvanácti let je schopno potřebné informace přijmout, vytvořit si na jejich základě svůj názor a ten pak sdělit.⁴⁷ Jedná se však o vyvratitelnou domněnku a tedy pokud soud zjistí, že dítě nedosahuje takového stupně vývoje, aby bylo schopné informaci přijmout, vytvořit si svůj názor nebo tento názor sdělit, zjistí soud jeho názor zprostředkovaně. Není však ani vyloučeno, aby soud vyslechnul i dítě mladší dvanácti let, jestliže má za to, že je natolik rozumově vyspělé, aby bylo schopné informaci přijmout a vytvořit si vlastní názor.

V případě, kdy však dítě nedosahuje takové rozumové vyspělosti, zákon mu přímo nezaručuje, aby se mohlo v soudním řízení vyjádřit, nicméně i tak má soud povinnost zjistit jeho zájem. V takové situaci soud informuje a vyslechně osobu, která je schopna zájmy dítěte chránit, přičemž její zájmy nesmí být v rozporu se zájmy dítěte. Takovou osobou může být například rodič či poručník, nejčastěji se však bude pravděpodobně jednat o OSPOD. Není však také vyloučeno, aby soud zjistil zájem dítěte prostřednictvím znalce.⁴⁸

V prvé řadě by však měl soud vždy vyslechnout dítě, pouze ve výjimečných případech by měl od jeho výslechu upustit.⁴⁹ Sám Ústavní soud judikoval, že právo dítěte na slyšení je

---

⁴⁵ HRUŠÁKOVÁ: *Rodinné právo...*, s. 35

⁴⁶ KOVÁŘOVÁ, Daniela. Participační práva dětí. *Rodinné listy*, 2015, č. 9, s. 3.

⁴⁷ § 867 odst. 2 NOZ

⁴⁸ HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka. In HRUŠÁKOVÁ, Milana (ed). *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655 – 975). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 857.

⁴⁹ NOVOTNÁ, Věra. Ještě jednou ke slyšení dítěte. *Právo a rodina*, 2012, č. 10, s. 9 – 10.

podstatné v tom, že mu „*dává pocit, že není pouhým objektem a pasivním pozorovatelem událostí, které se ho týkají, ale že je subjektem práva a také účastníkem řízení.*“⁵⁰

Otázkou zůstává, jak závazný je názor dítěte pro rozhodnutí soudu. Z Úmluvy o právech dítěte i z vnitrostátní právní úpravy vyplývá povinnost věnovat názoru dítěte patřičnou pozornost, ale již není garantováno, že názoru dítěte bude vyhověno. To potvrdil i Evropský soud pro lidská práva, který ve svém rozhodnutí *Elsholz v. Německo* řešil situaci, kdy soud vzal za určující názor šestiletého dítěte při zamezení styku dítěte s otcem, aniž by nařídil znalecký posudek, který by názor dítěte a jeho věrohodnost posoudil. Takový postup soud shledal jako porušení práva na ochranu rodinného života.⁵¹ Z uvedeného tedy můžeme dovodit, že názoru dítěte nemusí být vždy vyhověno, ale soud by ho při rozhodování měl vzít v úvahu jako jeden z faktorů, a to s ohledem na věk a rozumovou vyspělost dítěte.

Při pohledu na novou právní úpravu vidíme, že zákonodárce se snaží ještě více posílit právní postavení dítěte a zohlednit, že není pouhým objektem výkonu rodičovské odpovědnosti. To nám potvrzuje i zakotvení domněnky v § 876 odst. 2 NOZ, která v předchozí právní úpravě vůbec nebyla.

2.2 Výkon rodičovské odpovědnosti mezi rodiči, kteří spolu žijí

NOZ, stejně jako ZoR, předpokládá, že se rodiče na výkonu svých povinností a práv plynoucích z rodičovské odpovědnosti dohodnou. V životě však mohou nastat různé situace a může se stát, že každý z rodičů bude mít odlišnou představu o určité záležitosti a nebudou schopni se vzájemně shodnout. Na takové případy pamatuje i zákon.

Zákon vychází z předpokladu, že rodičovská odpovědnost je vykonávána dvojím způsobem a to v závislosti na tom, zda se v daném případě jedná o běžnou či významnou záležitost.⁵² Co si lze představit pod pojmem běžná záležitost, zákon nevynezuje, ale vzhledem k tomu, že je stanoveno, co lze rozumět pod pojmem záležitost významná, je interpretačně dovozováno, že za běžnou záležitost bude považována záležitost nikoliv významná.⁵³ Při výkonu běžných záležitostí se dovozuje, že každý z rodičů je oprávněn jednat samostatně. I přesto se ale předpokládá, že se rodiče i na těchto záležitostech v rámci fungujícího vztahu dohodnou, byť výslovně potřeba jejich shody není nikde stanovena.⁵⁴

⁵⁰ náleží Ústavního soudu ze dne 2. dubna 2009, sp. zn. II. ÚS 1945/08

⁵¹ Evropský soud pro lidská práva: Rozsudek ze dne 13. července 2000, *Elsholz v. Německo*, 25738/94.

⁵² HRUŠÁKOVÁ: *České rodinné právo...*, s. 234.

⁵³ § 877 odst. 1 NOZ

⁵⁴ SCHÖN, Monika. Vztahy mezi rodiči při výkonu rodičovské odpovědnosti. *Právní rozhledy*, 2015, č. 1, s. 6.

V případě významných záležitostí je nejprve nutné si vymezit, co se takovou záležitostí rozumí. Jedná se o takové záležitosti, které jsou pro dítě významné zejména se zřetelem k jeho zájmům. Důvodová zpráva uvádí, že „významnost záležitosti musí být objektivně zjištělná, i když nelze vyloučit zvláštnosti v konkrétním případě.“⁵⁵ Z tohoto můžeme dovodit, že u každého dítěte je třeba, aby individuálně bylo posuzováno, zda jde o významnou záležitost, neboť u jednoho dítěte může jít o významnou záležitost a u jiného nikoli. Zákon za významné záležitosti považuje zejména nikoli běžné léčebné a obdobné zákroky, určení místa bydliště, volbu vzdělání nebo pracovního uplatnění dítěte. Jedná se však o demonstrativní výčet a za významné mohou být považovány i jiné záležitosti.⁵⁶ Judikatura například dále za významné záležitosti považuje rozhodnutí o tom, zda dítě může vycestovat do zahraničí, nebo zda dítě bude dlouhodobě či natrvalo následovat jednoho z rodičů do zahraničí.⁵⁷

Při srovnání s předchozí právní úpravou vidíme, že ZoR nikde na rozdíl od NOZ nevymezoval, co lze rozumět pod pojmem významná záležitost. To, že zákonodárce nově demonstrativně vymezil významné záležitosti, považují za přínosné, neboť nám takový výčet dává určité interpretační vodítko pro posouzení povahy významné záležitosti. Díky tomu pak můžeme dovodit i jiné záležitosti, které by rovněž mohly být považovány za významné. Z výčtu vidíme, že se jedná o záležitosti, které zasahují například do integrity dítěte, do jeho osobnostních práv či svobody vyznání.

U významných záležitostí platí pravidlo, že rodiče jsou povinni se dohodnout. Jestliže však vzájemná dohoda není možná, musí se obrátit na soud. Ten může v případě neshody rozhodnout jak předběžně, tedy předtím než rodič bude za dítě jednat, tak i následně, pokud jeden rodič při rozhodování o podstatné záležitosti vyloučí druhého. Soud pak svým rozhodnutím nahradí chybějící souhlas jednoho z rodičů.⁵⁸ Ať již se jedná o běžnou, či významnou záležitost, rodiče by vždy měli mít na paměti, že i dítě s ohledem na svůj věk a rozumovou vyspělost má právo o sobě rozhodovat a měli by mu poskytnout prostor pro vyjádření.

Zákon rovněž pamatuje na situaci, kdy hrozí při rozhodování o záležitosti dítěte nebezpečí z prodlení. Půjde o případy, ve kterých je potřeba, aby rodič okamžitě jednal, jinak by mohlo dojít k nenahraditelné či těžce nahraditelné újmě. V takovém případě je

---

⁵⁵ *Důvodová zpráva k návrhu občanského zákoníku* [online]. občanskyzakonik.justice.cz [cit. 6. října 2015]. Dostupné na <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>>.

⁵⁶ § 877 odst. 1 NOZ

⁵⁷ HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka. In HRUŠÁKOVÁ, Milana (ed). *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655 – 975). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 898 – 900.

⁵⁸ Tamtéž, s. 898.

možné, aby rozhodl jen jeden z rodičů. Ten má pak povinnost neprodleně sdělit druhému rodiči, jaký je stav věci.⁵⁹ Domnívám se, že by v tomto ustanovení bylo vhodné výslovně rozlišovat mezi významnými a běžnými záležitostmi, aby tak bylo zabráněno situacím, ve kterých by rodič v případě nebezpečí z prodlení vyžadoval od druhého rodiče informování i o naprosto běžné záležitosti.

2.3 Výkon rodičovské odpovědnosti mezi rodiči, kteří spolu nežijí

V dnešní době čím dál tím více přibývá případů, kdy se rodiče dítěte rozejdou a přestanou tvořit životní společenství. I tyto situace se nám promítají do výkonu rodičovské odpovědnosti a je tedy na místě se zabývat otázkou, jakým způsobem bude nadále vykonávána rodičovská odpovědnost.

V případě, kdy rodiče dítěte jsou sezdáni, soud manželství nerozvede, dokud není rozhodnuto o poměrech dítěte v době po rozvodu manželů.⁶⁰ Je nepochybné, že rozvod je velkou zátěží nejen pro partnery, ale i pro samotné děti. Z tohoto důvodu je preferováno, aby se rodiče především na úpravě poměrů k dítěti v době po rozvodu dohodli, neboť případné soudní řízení by mohlo ještě více zhoršit stávající situaci. Také se předpokládá, že dohoda bude rodiči více respektována než autoritativní rozhodnutí soudu.⁶¹

K dohodě se snaží dovést rodiče i soud, který jim může nařídit účast na mimosoudním smířčím či mediačním jednání, rodinné terapii nebo nařídit setkání s odborníkem v oboru pedopsychologie.⁶² Snahu soudu dovést rodiče ke smírnému řešení hodnotím velmi pozitivně, protože tak může být zabráněno vyhroceným konfliktům, které rozhodně nejsou v zájmu dítěte.

Pokud se rodiče na úpravě poměrů k dítěti dohodnou, je třeba, aby jejich dohoda byla schválena soudem, jinak nemůže být manželství rozvedeno.⁶³ Soud ale dohodu nemusí schválit vždy. Tak tomu bude zejména v situaci, kdy dohoda bude v rozporu se zájmem dítěte. V takovém případě bude potřeba, aby ve věci rozhodl autoritativně soud. Ten bude muset rozhodnout i tehdy, jestliže rodiče nebudou schopni se na úpravě poměrů k dítěti shodnout vůbec.⁶⁴

---

⁵⁹ VÝPUŠTĚK, Radim. K rozhodování o významných záležitostech dítěte. *Právo a rodina*, 2015, č. 5, s. 13.

⁶⁰ § 755 odst. 2 NOZ

⁶¹ ROGALEWICZOVÁ, Romana. Úprava povinností a práv k nezletilým dětem v případě rozchodu a rozvodu rodičů. *Právní rozhledy*, 2016, č. 1, s. 12 – 16.

⁶² § 474 ZZŘ

⁶³ ROGALEWICZOVÁ: *Úprava povinností a práv...*, s. 12 – 16.

⁶⁴ § 906 NOZ

NOZ stejně jako ZoR, vyjmenovává v ust. § 907 odst. 2 kritéria, která musí soud při rozhodování o svěřeni dítěte do péče zohlednit, přičemž k výrazným změnám v nové právní úpravě nedochází. Co se týká významu jednotlivých kritérií, ani NOZ nestanovuje, jakou váhu má soud v řízení jednotlivým kritériím přiznat. Bude tak opět záležet na úvazu soudu v každém konkrétním případě. Soud vždy ale musí dbát, aby rozhodnutí odpovídalo nejlepšímu zájmu dítěte, na který NOZ klade ještě větší důraz.⁶⁵ Rovněž při rozhodování dbá na právo dítěte na péči obou rodičů, na udržování osobního styku s nimi a na právo rodiče, jemuž dítě nebylo svěřeno do péče, na pravidelnou informaci o dítěti. Z výčtu kritérií, která NOZ uvádí, vidíme, že se zvažují nejen kritéria minulá, ale i kritéria budoucí.⁶⁶

Na základě těchto kritérií pak soud může rozhodnout, že dítě bude svěřeno do výlučné, střídavé, nebo společné péče. Pro zvolení konkrétní formy péče o dítě hraje také důležitou roli schopnost rodičů se na výchově dohodnout. K otázce svěřeni dítěte do péče se vyjadřoval i Ústavní soud, který konstatoval, že není možné nadřazovat modely fungování vztahů mezi oddělenými rodiči a nezletilými dětmi nad zájem dítěte. Stanovené modely nemohou vždy vystihovat situaci každého nezletilého dítěte, proto by měl soud při svém rozhodování přihlídnout ke všem okolnostem konkrétního případu a samozřejmě k zájmu dítěte, který musí být vždy předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí.⁶⁷

Zákon také pamatuje na situaci, kdy rodiče nezletilého dítěte, kteří nejsou manželé, spolu nežijí. Rodiče se opět mohou na péči o dítě dohodnout, přičemž na rozdíl od rodičů, jež jsou manželé a rozvádějí se, se nevyžaduje, aby jejich dohoda byla schválena soudem. Domnívám se však, že i přesto bude pro rodiče lepší nechat si dohodu schválit, neboť dohoda se tak stává exekučním titulem a je možné vynutit domluvená pravidla. Jestliže ale z různých důvodů nejsou schopni se shodnout, nebo jimi dohodnutá pravidla nefungují, je na místě, aby opět rozhodl soud.⁶⁸

2.3.1 Výlučná péče

Výlučná péče je jednou z forem výkonu rodičovské odpovědnosti v případě, kdy rodiče dítěte spolu nežijí. Výlučná péče znamená, že dítě je svěřeno do péče jednoho z rodičů, matky nebo otce, a s tímto rodičem žije společně v rodinné domácnosti. Rodič, kterému dítě nebylo svěřeno do péče, stále zůstává nositelem a vykonavatelem rodičovské

⁶⁵ HRUŠÁKOVÁ: *Rodinné právo...*, s. 199.

⁶⁶ *Důvodová zpráva k návrhu občanského zákoníku* [online]. občanskýzákonik.justice.cz [cit. 6. října 2015]. Dostupné na <<http://obcanskýzákonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>>.

⁶⁷ náleží Ústavního soudu ze dne 11. května 2005, sp. zn. I. ÚS 420/05

⁶⁸ ROGALEWICZOVÁ: *Úprava povinností a práv...*, s. 12 – 16.

odpovědnosti, ale fakticky u něho dochází k omezení jejího výkonu. Z povahy věci tento rodič nadále může o dítě pečovat, vychovávat ho nebo rozhodovat o jeho běžných záležitostech, ale jen v době, kdy se s dítětem může stýkat.

Z tohoto důvodu nabývá zejména u výlučné péče na významu právo rodiče na osobní styk s dítětem, jež je nedílnou součástí rodičovské odpovědnosti. Na toto právo není možno nahlížet jen jako na právo rodiče, ale i jako na jeho povinnost, což můžeme dovodit z výkladu, kdy zákon klade na první místa povinnosti a pak až práva rodičů ve vztahu k dítěti.⁶⁹ Současně jde ale i o právo samotného dítěte, jež má právo se s druhým rodičem stýkat, a to v rozsahu, které odpovídá jeho zájmu.⁷⁰

Při vymezení rozsahu styku je vždy třeba zvážit mnoho faktorů, a to jak na straně dítěte, tak rodiče. Mezi tyto faktory patří například věk dítěte, jeho vztah k rodiči, schopnost rodiče se o dítě postarat v době, kdy ho má v péči, vzdálenost bydliště obou rodičů nebo prostředí, ve kterém se dítě bude během setkávání pohybovat. O tom, jak bude osobní styk vůbec realizován, se mohou rodiče dohodnout nebo může autoritativně rozhodnout soud, kdy stejně jako v případě rozhodování o péči je preferována dohoda rodičů. Rovněž za tímto účelem soud může využít některá z opatření v § 474 ZZŘ. V případě, že se rodiče nedohodnou, musí styk rodiče s dítětem upravit soud. Stejně tomu bude i v situaci, kdy dohoda rodičů nebude v zájmu dítěte.⁷¹

Do práva na osobní styk rodiče s dítětem může soud zasáhnout i negativně, kdy je oprávněn osobní styk omezit či dokonce zakázat. Jestliže soud rozhodne, že se osobní styk rodiče s dítětem omezuje, znamená to, že se zúží stávající rozsah styku. Omezení může také spočívat v určení podmínek, za kterých bude styk realizován. Může se např. jednat o určení místa, kde má ke styku docházet, nebo osob, které se smějí, popřípadě nesmějí styku účastnit. Tato omezení by měla být však užita jen na omezenou dobu a měla by směřovat k obnovení vztahu mezi rodičem a dítětem.⁷²

Kromě omezení osobního styku, může být osobní styk také zakázán. Jelikož se však jedná o závažný zásah do práva rodiče, neboť jeho důsledkem je faktické omezení rodičovské odpovědnosti, může k němu dojít jen v nezbytných případech.⁷³

---

⁶⁹ WESTPHALOVÁ, Lenka. In HRUŠÁKOVÁ, Milana (ed). *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655 – 975). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 938 – 939.

⁷⁰ § 888 NOZ

⁷¹ WESTPHALOVÁ, Lenka. In HRUŠÁKOVÁ, Milana (ed). *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655 – 975). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 963.

⁷² Tamtéž, s. 944 – 945.

⁷³ WESTPHALOVÁ, Lenka. In HRUŠÁKOVÁ, Milana (ed). *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655 – 975). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 963.

Rodič, který má dítě v péči, je povinen dítě na styk s druhým rodičem řádně připravit, tento styk řádně umožnit a s druhým rodičem spolupracovat. Oba rodiče jsou také povinni zdržet se všeho, co by mohlo narušit vztah dítěte k nim nebo co může ztěžovat jeho výchovu.⁷⁴ Výkon tohoto práva také není možné svěřit jiné osobě.⁷⁵ Pokud by docházelo k situacím, kdy by pečující rodič bránil bezdůvodně trvale či opakovaně druhému rodiči ve styku s dítětem, je takové chování důvodem pro nové rozhodnutí o péči o dítě.⁷⁶ Tato ustanovení nám dle mého názoru jen potvrzují důležitost tohoto práva, neboť jeho prostřednictvím dochází k udržování a rozvíjení vztahu mezi rodičem a dítětem a realizuje se i samotné rodičovství.⁷⁷

2.3.2 Střídavá péče

Střídavá péče je další formou výkonu rodičovské odpovědnosti v případě, kdy rodiče dítěte spolu nežijí. Pokud se rodiče dohodnou nebo soud stanoví střídavou péči, znamená to, že o dítě pečuje jak matka, tak i otec, a to ve stanovených intervalech. Trvání těchto intervalů není nikde stanoveno a tak není vyloučeno, aby se střídavá péče svou podobou přiblížila i výlučné péči s velmi rozsáhlým stykem nepečujícího rodiče.⁷⁸ Tím, že o dítě pečuje jak matka, tak i otec, je naplňováno ústavně zaručené právo dítěte na péči obou rodičů. Střídavá péče se tedy jeví jako vhodné řešení pro realizaci tohoto ústavně zaručeného práva.

Co se týká podmínek, za kterých může být střídavá péče nařízena, tyto již nejsou zvláště formulovány, jak tomu bylo v ZoR.⁷⁹ Při posuzování vhodnosti střídavé péče bude tedy soud obecně vycházet z kritérií stanovených zákonem pro svěřeni dítěte do péče dle § 907 odst. 2, která jsem již vymezila dříve. Tato kritéria můžeme označit jako absolutní, jež soud musí zohlednit vždy. Dále můžeme rozlišovat ještě tzv. relativní kritéria, mezi něž patří kritérium faktického fungování střídavé péče nebo také nesouhlas jednoho rodiče se střídavou péčí.⁸⁰ Právě potřeba souhlasu rodiče se střídavou péčí patří k velmi diskutované otázce. Určité světlo do této problematiky vnáší NOZ, který na rozdíl od ZoR výslovně zakotvuje, že souhlasu obou rodičů je potřeba jen pro svěřeni dítěte do společné péče. Na základě tohoto předpokladu pro rozhodnutí o společné péči, je dovozováno,

---

⁷⁴ § 888 NOZ

⁷⁵ § 887 NOZ

⁷⁶ § 889 NOZ

⁷⁷ HRUŠÁKOVÁ: *Rodinné právo...*, s. 189.

⁷⁸ Tamtéž, s. 200.

⁷⁹ § 26 odst. 2 ZoR

⁸⁰ HUFOVÁ, Adéla. Střídavá péče v judikatuře Ústavního soudu. *Právní rozhledy*, 2012, č. 21, s. 749 – 754.

že souhlasu obou rodičů v případě střídavé péči není třeba.⁸¹ Tento závěr rovněž potvrzuje i Ústavní soud, který ve svém nálezu uvádí, že tím, že zákonodárce neuvedl podmínku souhlasu obou rodičů u střídavé péče, dal tak zřetelně najevo, že souhlas obou rodičů není vyžadován.⁸² V případě nesouhlasu je ale nutné dostatečně zjistit důvody, proč daný rodič není ochoten souhlasit se střídavou péčí, pokud se zjevně nejedná o iracionální či nepřezkoumatelný důvod.⁸³ Z uvedeného nám tedy vyplývá, že ani nesouhlas rodiče se střídavou péčí nemůže být opomíjen a musí být soudem zjištěno, jaké jsou jeho příčiny. Ty by pak dle mého názoru mohly v případě, kdy by soud autoritativně rozhodl o střídavé péči proti vůli rodiče, aniž by zvážil závažnost důvodů jeho nesouhlasu, vést k narušení samotné realizace střídavé péče a taková péče by mohla být dítěti spíše na újmu než v jeho nejlepším zájmu.

Ke kritériím pro svěřením dítěte do střídavé péče se také vyjadřoval Ústavní soud, který konstatoval, že střídavé péče není vždy automatickým řešením a formuloval čtyři základní požadavky, které by měly soudy při posuzování střídavé péče řešit. Prvním požadavkem je existence pokrevního pouta mezi dítětem a rodičem nebo osobou, která usiluje o jeho svěřením do péče. Druhým požadavkem je, aby byla zachována míra identity dítěte a jeho rodinných vazeb, třetím požadavkem je schopnost daného rodiče zajistit jeho vývoj a fyzické, vzdělávací, emocionální, materiální a jiné potřeby a posledním kritériem je přání dítěte. Pokud jsou tato kritéria splněna, nastává presumpce vhodnosti střídavé péče, kterou lze ovšem také vyvrátit. Okolností, která presumpci vhodnosti střídavé péče vyvrací, je například velká vzdálenost bydlišť rodičů, která by mohla zásadním způsobem narušit docházku dítěte do školy, nebo zdravotní či psychický stav dítěte, pro který by střídavá péče představovala nepřiměřenou zátěž. Ústavní soud rovněž demonstrativně uvádí okolnosti, které mají přímo za následek nesplnění uvedeného testu. Mezi takové okolnosti patří zejména, že se jeden z rodičů dopustil fyzického či psychického násilí na dítěti, které má být do střídavé péče svěřeno, vede nezřízený život či má závažné psychické problémy. Nejprve by měl soud zjistit stanovisko rodičů ke střídavé péči a poté až provést čtyřstupňový test.⁸⁴ Tento nálezn považuji za velmi přínosný, neboť Ústavní soud tak poskytl ostatním soudům určité vodítka pro posuzování vhodnosti střídavé péče.

---

⁸¹ TRÁVNÍČEK, Milan. *Střídavá péče*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 3.

⁸² nálezn Ústavního soudu ze dne 30. prosince 2014, sp. zn. I. ÚS 1554/14

⁸³ TRÁVNÍČEK: *Střídavá péče...*, s. 49.

⁸⁴ nálezn Ústavního soudu ze dne 30. prosince 2014, sp. zn. I. ÚS 1554/14

2.3.3 Společná péče

Další formou péče o dítě v případě rozvodu nebo rozchodu rodičů je společná péče. Společná péče znamená, že vztahy k dítěti nejsou pro dobu po rozvodu upraveny, tedy zde není konkrétní rozhodnutí o svěřeni dítěte do péče jednoho z rodičů. Pokud se rodiče dohodnou na společné péči, znamená to, že o dítě osobně pečují oba dva společně.⁸⁵ Společná péče přichází v úvahu zpravidla tehdy, pokud po rozvodu zůstávají rodiče nadále žít ve společné domácnosti, nebo dítě v blízké době dosáhne zletilosti.⁸⁶

Jak již jsem se zmínila, zákon nově výslovně stanoví, že pokud má být dítě svěřeno do společné péče, je třeba, aby s tím oba rodiče souhlasili.⁸⁷ Vidíme, že soud nově nemůže o společné péči rozhodnout autoritativně, ale může pouze schválit dohodu rodičů. Výslovné zakotvení potřeby souhlasu obou rodičů považuji za velmi dobrý krok, neboť mám za to, že je tak reflektováno, že jen stěží může být společná péče vzhledem k jejímu charakteru v zájmu dítěte, kdyby o ní bylo rozhodnuto autoritativně.⁸⁸

V souvislosti se společnou péčí se objevuje otázka, zda soud může v případě schválení dohody o společné péči stanovit výživné. V praxi ohledně této otázky nepanují jednotné názory. Předpokládá se však, že pokud jsou rodiče schopni se dohodnout na společné péči, tak jsou schopni se shodnout i na výši výživného. Navíc z povahy společné péče, kdy oba rodiče pečují o dítě rovnoměrně, je otázkou, kterému z rodičů by mělo být vůbec stanoveno výživné.⁸⁹

2.4 Výkon rodičovské odpovědnosti ve vztahu k třetím osobám

Jak již jsem v úvodu této kapitoly poznamenala, výkon rodičovské odpovědnosti není jen vztahem mezi rodičem a dítětem, či mezi rodiči navzájem, ale zahrnuje také i vztah ke třetím osobám. V této podkapitole bych se chtěla zaměřit na problematiku zastoupení rodičů v záležitosti dítěti ve vztahu k třetím osobám.

Nedílnou součástí rodičovské odpovědnosti je rovněž oprávnění rodičů zastupovat dítě v jeho záležitostech, ve kterých není způsobilé samostatně právně jednat, neboť nedosahuje

---

⁸⁵ HRUŠÁKOVÁ, Milana, NOVÁK, Tomáš. Reálně o společné či střídavé porozvodové výchově. *Bulletin advokacie*, 1999, č. 9, s. 30 – 31.

⁸⁶ FRANCOVÁ, Marie, ZÁVODSKÁ, Jana. *Rozvody, rozchody a zánik partnerství*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 21.

⁸⁷ § 907 odst. 1 NOZ

⁸⁸ HRUŠÁKOVÁ, Milana. In HRUŠÁKOVÁ, Milana (ed). *Zákon o rodině: Zákon o registrovaném partnerství: komentář*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 96.

⁸⁹ WESTPHALOVÁ, Lenka. In HRUŠÁKOVÁ, Milana (ed). *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655 – 975). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1021.

takové rozumové a volní vyspělosti odpovídající jeho věku.⁹⁰ V případě, kdy rodič vykonává povinnosti a práva vyplývající z rodičovské odpovědnosti ve vztahu k třetí osobě, která je v dobré víře, je stanovena vyvratitelná domněnka, že jedná se souhlasem druhého rodiče.⁹¹ Z uvedeného můžeme dovodit, že při právním jednání rodiče za dítě třetí osoba nemusí vyžadovat, aby vůči ní vystupovali oba rodiče, neboť se předpokládá, že jeden rodič jedná se souhlasem toho druhého. Bohužel tomu tak vždy nemusí být a může nastat situace, ve které jednající rodič poruší svoji povinnost rozhodovat v záležitostech dítěte ve shodě s druhým rodičem. Pro takový případ obecně platí, že i přes porušení povinnosti jednat ve shodě s druhým rodičem, nemůže jít takové jednání k tíži třetí osoby. Takové jednání jí může jít k tíži pouze za předpokladu, že nebyla v dobré víře. Rodič, který byl z jednání vyloučen, pak musí v řízení před soudem prokázat, že zde byla skutečnost, která dobrou víru třetí osoby vylučuje.⁹²

Nesmíme rovněž opomenout situaci, kdy třetí osoba směřuje své právní jednání vůči dítěti. V takovém případě postačí, pokud třetí osoba jedná jen vůči jednomu z rodičů, jenž je zástupcem dítěte. Není třeba, aby její jednání směřovalo vůči oběma rodičům.⁹³ Opět jako v předchozím případě se zde předpokládá, že je rodič o jednání druhého rodiče informován a vyslovil s takovým jednáním souhlas. Jen pro připomenutí uvádím, že opět se musí jednat o takovou záležitost, ve které dítě není způsobilé samostatně právně jednat.

U těchto jednání nám vyvstává otázka, u koho se bude posuzovat dobrá víra či vědomost o určité skutečnosti. V obou těchto případech je zákonem stanoveno, že se dobrá víra či vědomost o určité skutečnosti posuzuje u obou rodičů, kteří dítě zastupují, popřípadě jen u jednoho rodiče, pečuje-li o dítě sám.⁹⁴

Jak vidíme, zákonodárce v těchto ustanoveních opět nerozlišuje, jestli se jedná o významnou či běžnou záležitost. Domnívám se však, že by zde výslovné rozlišení bylo vhodné, neboť vytváření domněnky souhlasu druhého rodiče i v případě běžných záležitostí vyvolává rozpor s předpokladem, že rodiče jednají v běžných záležitostech samostatně.

---

⁹⁰ HRUŠÁKOVÁ: *České rodinné právo...*, s. 226.

⁹¹ § 876 odst. 3 NOZ

⁹² VÝPUŠTÁK: *K rozhodování o významných...*, s. 15.

⁹³ § 879 odst. 1 NOZ

⁹⁴ HRUŠÁKOVÁ: *Rodinné právo...*, s. 198.

3 Výkon rodičovské odpovědnosti ve vybraných životních situacích

V této kapitole se budu zabývat výkonem rodičovské odpovědnosti ve specifických životních situacích. V první podkapitole bych se chtěla zaměřit na výkon rodičovské odpovědnosti v situaci, kdy se dítě stává příjemcem zdravotních služeb. V druhé podkapitole se pak budu věnovat problematice výkonu rodičovské odpovědnosti a domácího násilí. V těchto případech nám vyvstává otázka, jak se tyto skutečnosti dotknou výkonu povinností a práv rodičů vyplývajících z rodičovské odpovědnosti.

3.1 Výkon rodičovské odpovědnosti a nezletilý pacient

Podstatnou součástí rodičovské odpovědnosti je rovněž péče o zdraví dítěte a o jeho příznivý fyzický a psychický vývoj. Za tímto účelem jsou rodiče povinni zajistit dítěti v případě potřeby odpovídající lékařskou péči a rovněž jako jeho zákonní zástupci dávají souhlas s poskytováním zdravotních služeb, pokud nezletilý není vzhledem ke svojí rozumové a volní vyspělosti způsobilý udělit souhlas sám.

Budou-li tedy o poskytování zdravotních služeb rozhodovat rodiče, je potřeba, aby se na péči o zdraví dítěte vzájemně shodli, neboť i do oblasti poskytování zdravotních služeb se nám promítají ustanovení o výkonu rodičovské odpovědnosti. Pokud by ale každý z nich měl odlišnou představu a jednalo by se o nikoli běžný léčebný či obdobný zákrok, tedy o významnou záležitost ve smyslu ust. § 877 odst. 2, je i zde potřeba, aby na návrh rodiče rozhodl o záležitosti soud.⁹⁵

Co když ale v těchto případech nastane rozpor mezi rodičem a dítětem? Na tuto otázku nám rovněž dává odpověď NOZ, jež stanoví: „*Jedná-li se o nezletilého staršího čtrnácti let, který nenabyl plné svéprávnosti, a do jehož integrity má být zasazeno, za předpokladu, že zákroku vážně odporuje a zákonný zástupce se zákrokem souhlasí, nemůže být zákrok proveden bez souhlasu soudu.*“⁹⁶ I když jsou rodiče zákonní zástupci dítěte, za této situace nejsou oprávněni dítě zastoupit, neboť zde dochází ke střetu zájmů. Dítěti musí být proto jmenován kolizní opatrovník, který v řízení bude hájit jeho nejlepší zájem. Zákrok pak může být proveden pouze tehdy, jestliže s ním vysloví souhlas soud.⁹⁷

⁹⁵ HOŘINOVÁ, Anna. Péče soudu o nezletilé ve věcech zdravotní péče. *Právní fórum*, 2012, č. 9, s. 415 - 416.

⁹⁶ § 100 odst. 1 NOZ

⁹⁷ HOŘINOVÁ: *Péče soudu o nezletilé*..., s. 415 - 416.

Problematicke postavení nezletilého pacienta v případě poskytování zdravotních služeb se také věnuje ZZS, který je lex specialis ve věcech poskytování zdravotních služeb. Stejně jako NOZ vychází z předpokladu, že poskytnutí zdravotních služeb je možné pouze na základě souhlasu pacienta, přičemž tento souhlas musí být svobodný a informovaný.⁹⁸ Za svobodný můžeme považovat takový souhlas, který byl udělen bez nátlaku, za informovaný pak souhlas, před jehož udělením byl pacient v dostatečném rozsahu informován o svém zdravotním stavu a o navrženém individuálním léčebném postupu a také o všech jeho změnách, nebo jestliže se pacient podání informací o svém zdravotním stavu vzdal.⁹⁹ Nezbytnou podmínkou, která však musí být splněna pro platnost souhlasu, je, že pacient je k jeho udělení způsobilý, tedy má svéprávnost v plném rozsahu.¹⁰⁰

U nezletilého pacienta právní úprava vychází z předpokladu, že vždy je potřeba zjistit jeho názor na poskytnutí zdravotních služeb, jestliže je to přiměřené rozumové a volní vyspělosti jeho věku.¹⁰¹ Lékař tento názor musí při rozhodování zvážit jako jeden z faktorů, přičemž váha tohoto názoru narůstá úměrně s věkem a stupněm rozumové a volní vyspělosti nezletilého pacienta. Nezletilý rovněž může souhlas udělit sám. Pro samotné udělení souhlasu se použije právní úprava upravující svéprávnost fyzických osob v NOZ. Jestliže bude provedení lékařského úkonu přiměřené rozumové a volní vyspělosti odpovídající jeho věku, není třeba souhlasu zákonného zástupce a nezletilý bude moci o zákroku rozhodnout sám.¹⁰² Takové posouzení bude vždy na ošetřujícím lékaři.¹⁰³

I přesto, že zdravotní služby byly poskytnuty na základě souhlasu nezletilého pacienta, nevzniká zde překážka pro to, aby ošetřující zdravotnický pracovník sdělil zákonnému zástupci informaci týkající se poskytnutých zdravotních služeb nebo informace související se zdravotním stavem nezletilého.¹⁰⁴

Při pohledu na dřívější právní úpravu, která byla obsažena v ZZS před jeho novelizací, vidíme, že bylo upuštěno od požadavku souhlasu obou rodičů v případě poskytnutí zdravotních služeb, které mohou podstatným způsobem negativně ovlivnit další zdravotní stav

---

⁹⁸ HOŘINOVÁ: *Péče soudu o nezletilé...*, s. 415.

⁹⁹ § 34 ZZS

¹⁰⁰ FIALA, Petr, MAYER, Jindřich. *Informovaný souhlas pacienta s poskytováním zdravotních služeb* [online]. epravo.cz, 5. března 2014 [cit. 4. prosince 2016]. Dostupné na <<http://www.epravo.cz/top/clanky/informovany-souhlas-pacienta-s-poskytovanim-zdravotnich-sluzeb-93584.html>>.

¹⁰¹ NOVOTNÁ, Věra. Souhlas rodičů s poskytováním zdravotních služeb. *Právo a rodina*, 2012, č. 8, s. 6.

¹⁰² FIALA, Petr, MAYER, Jindřich. *Informovaný souhlas pacienta s poskytováním zdravotních služeb* [online]. epravo.cz, 5. března 2014 [cit. 4. prosince 2016]. Dostupné na <<http://www.epravo.cz/top/clanky/informovany-souhlas-pacienta-s-poskytovanim-zdravotnich-sluzeb-93584.html>>.

¹⁰³ KRAUSOVÁ, Lenka. Poskytování zdravotních služeb nezletilému pacientovi. *Právo a rodina*, 2012, č. 7, s. 5.

¹⁰⁴ § 35 odst. 2 ZZS

jejich dítěte nebo kvalitu jeho života. Zákon o zdravotních službách po novelizaci již nerozlišuje mezi poskytnutím zdravotní služby, jež může podstatným způsobem negativně ovlivnit další zdravotní stav dítěte nebo kvalitu jeho života, a poskytnutím zdravotní služby bez těchto následků. Toto ustanovení často v praxi vedlo k tomu, že lékaři i pro banální zákroky vyžadovali souhlas obou rodičů. Tuto změnu proto považují za pozitivní, neboť upuštěním od tohoto rozlišování je zabráněno dalším výkladovým problémům.¹⁰⁵

ZZS také stanoví případy, ve kterých lze poskytnout zdravotní služby bez souhlasu nezletilého pacienta, nebo jeho zákonného zástupce. Jednou z takových situací je případ, kdy nelze získat souhlas nezletilého, ani souhlas jeho zákonného zástupce bez zbytečného odkladu a je třeba poskytnout nezletilému neodkladnou péči nebo akutní péči. Dále lze nezletilému pacientovi poskytnout neodkladnou péči bez souhlasu, jestliže se jedná o léčbu závažné duševní poruchy, jejímž neléčením by došlo se vši pravděpodobností k vážnému poškození zdraví pacienta, nebo jestliže se jedná o takové zdravotní služby, jež jsou nezbytné k záchraně života nebo zamezení vážného poškození zdraví. Souhlasu zákonného zástupce rovněž není třeba v případech podezření na týrání, zneužívání nebo zanedbávání dítěte.¹⁰⁶

3.2 Výkon rodičovské odpovědnosti a domácí násilí

Domácí násilí představuje jednu z nejzávažnějších forem agrese, která se dotýká rodiny na tom nejcitlivějším místě, a to v jejím rodinném prostředí. Takové prostředí by obecně mělo být pro člověka místem, kde bude mít pocit lásky, stability, zázemí a také bezpečí. Bohužel v případech domácího násilí se rodinné prostředí stává zcela nevyhovujícím a výjimečné nejsou ani situace, kdy jsou v takovém prostředí vychovány děti, které se mnohdy stávají nejen svědky tohoto jednání, ale i jeho oběťmi.¹⁰⁷

Domácí násilí můžeme definovat jako „*opakované násilné jednání nebo opakované vyhrožování násilným jednáním, v důsledku kterého dochází, nebo hrozí, že dojde k nebezpečnému útoku proti životu, zdraví, svobodě nebo lidské důstojnosti, mezi osobami, které jsou či byli spolu v intimním, rodinném či jiném obdobném vztahu a žijí ve společně obývaném bytě nebo domě. V rámci domácího násilí lze jednoznačně identifikovat osobu*

---

¹⁰⁵ ŠMIDRKALOVÁ, Hana, REPOVSKÁ, Ludmila. *Novela zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování* [online]. epravo.cz, 9. května 2013 [cit. 4. prosince 2016]. Dostupné na <<http://www.epravo.cz/top/clanky/novela-zakona-c-3722011-sb-o-zdravotnich-sluzbach-a-podminkach-jejich-poskytovani-90640.html>>.

¹⁰⁶ FIALA, Petr, MAYER, Jindřich. *Informovaný souhlas pacienta s poskytováním zdravotních služeb* [online]. epravo.cz, 5. března 2014 [cit. 4. prosince 2016]. Dostupné na <<http://www.epravo.cz/top/clanky/informovany-souhlas-pacienta-s-poskytovanim-zdravotnich-sluzeb-93584.html>>.

¹⁰⁷ RADVANOVÁ, Senta. Dítě ohrožené a ublížené. In SEHNÁLEK, D., VALDBANS, J., DÁVID, R. (ed). *Dny práva – 2010 – Days of law*. Brno: Masarykova univerzita, 2010, s. 1357 – 1358.

*násilnou i osobu ohroženou, proti níž takové útoky nebo výhrůžky útokem směřují.*¹⁰⁸
V české právní úpravě však výslovnou definici domácího násilí nenajdeme.

Právní úprava ochrany proti domácímu násilí je zakotvená nejen ve veřejnoprávní rovině, ale nově také v rovině soukromoprávní. NOZ na rozdíl od ZoR obsahuje ustanovení proti domácímu násilí. Na základě této právní úpravy je osoba ohrožená domácím násilím oprávněna podat návrh na omezení, případně na vyloučení práva násilné osoby v bytě nebo domě bydlet. K podání tohoto návrhu není oprávněn pouze dotčený manžel, ale i rozvedený manžel či jiná osoba, jež je ohrožena domácím násilím. Takový návrh je rovněž oprávněno podat i dítě.¹⁰⁹

Tato právní úprava jak pak reflektována ZZŘ, který upravuje institut předběžného opatření ve věcech domácího násilí. Tímto předběžným opatřením může soud násilné osobě uložit, aby *„opustila společné obydlí, jakož i jeho bezprostřední okolí, nezdržovala se ve společném obydlí nebo do něj nevstupovala, nevstupovala do bezprostředního okolí společného obydlí nebo navrhovatele a nezdržovala se tam nebo se zdržela setkávání s navrhovatelem.*¹¹⁰ Dle literatury by toto opatření nemělo být vztahováno na osoby, v našem případě na děti, které domácímu násilí nebyly přítomny.¹¹¹

Do přijetí této právní úpravy bylo otázkou, zda i nezletilé dítě je oprávněno k podání takového návrhu. Z tohoto důvodu zákonodárce výslovně v ZZŘ stanovil, že za nezletilého je oprávněn podat návrh jeho zákonný zástupce, OSPOD nebo advokát na základě plné moci, pokud má nezletilý pro její udělení přiměřenou rozumovou a volní vyspělost.¹¹²

Dále bych zde chtěla zmínit institut policejního vykázání, který umožňuje, aby násilná osoba byla vykázána z bytu nebo domu společně obývaného s ohroženou osobou, a to po dobu 10 dnů.¹¹³

Všechny tyto výše vyjmenované instituty se nám promítají do výkonu rodičovské odpovědnosti, neboť ať už byl rodič vykázán či mu byla uložena některá z povinností uvedených v § 405 odst. 1 ZZŘ, dochází u něho k faktickému dočasnému omezení výkonu rodičovské odpovědnosti, a to především k omezení jeho práva péče o dítě. Nicméně i násilný rodič, pokud nebylo rozhodnuto jinak, nadále zůstává nositelem rodičovské odpovědnosti a je

---

¹⁰⁸ *Důvodová zpráva k zákonu č. 135/2006 Sb.* [online]. psp.cz [cit. 15. ledna 2015]. Dostupné na <<http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?t=828&o=4>>.

¹⁰⁹ ČUHELOVÁ, Kateřina, ŠÍNOVÁ, Renáta. Ochrana proti domácímu násilí v kontextu harmonizace právní úpravy civilního procesu s rekodifikací soukromého práva. *Právní rozhledy*, 2013, č. 3, s. 105 – 106.

¹¹⁰ § 405 odst. 1 ZZŘ

¹¹¹ KRÁLÍČKOVÁ, Lenka. Dítě ohrožené CAN a domácím násilím. *Právní rozhledy*, 2011, č. 11, s. 387 – 388.

¹¹² § 403 odst. 2 ZZŘ

¹¹³ KOČOVÁ, Klára. Domácí násilí a tzv. vykázání – nový institut právního řádu ČR. *Bulletin advokacie*, 2010, č. 10, s. 34 – 35.

oprávněn dítě zastupovat nebo rozhodovat o jeho podstatných záležitostech. Rovněž má také zachováno právo na styk s dítětem.¹¹⁴

V případech domácího násilí by vždy měla platit zásada, že jestliže dítě bylo ohroženo takovým jednáním, mělo by být přistoupeno za účelem ochrany dítěte k úpravě poměrů. Konkrétně by soud měl zvažovat, zda není na místě rozhodnutí o změně osobní péče o dítě nebo zákazu či omezení styku s dítětem. V úvahu může připadat i rozhodnutí soudu o zbavení rodičovské odpovědnosti. Při rozhodování o těchto záležitostech by měl soud nejprve zvážit, zda se jedná o případ s ukončeným domácím násilím či nikoli. V případě ukončeného domácího násilí je možné uvažovat o tom, že udržování kontaktu s bývalým násilným partnerem může být pro dítě přínosné, v opačné situaci je ale namísto považovat rozvíjení a udržování vztahu s násilným rodičem za nežádoucí, a to i přes nesouhlasné stanovisko dítěte. Dále je třeba také vzít v úvahu, zda dítě bylo domácím násilím přítomno, zda rodič dopouštějící se násilí může být dobrým rodičem a zda je kontakt z hlediska nejlepšího zájmu dítěte žádoucí. Ať už jde o úpravu osobní péče o dítě či o úpravu styku, NOZ nestanoví žádná zvláštní kritéria, která by v případech domácího násilí měla být zohledňována, proto bude třeba, aby každý případ byl posuzován individuálně a byl zohledněn nejlepší zájem dítěte.¹¹⁵

Při řešení domácího násilí, jímž jsou postiženy i nezletilé děti, sehrává důležitou úlohu také OSPOD. ZSPO výslovně stanoví, že sociálně-právní ochrana dětí se zaměřuje na děti, které jsou ohroženy násilím mezi rodiči nebo jinými osobami odpovědnými za jejich výchovu, popř. násilím mezi dalšími fyzickými osobami.¹¹⁶ OSPOD je povinen poskytovat preventivní a poradenskou činnost, vyhledávat děti ohrožené domácím násilím a v případě, že se dozví o domácím násilí, má povinnost konat. Za tímto účelem může dát podnět soudu např. na vydání předběžného opatření k zatimní úpravě péče o dítě, styku rodiče s dítětem, návrh na nařízení předběžného opatření soudu v případech, ve kterých se dítě ocitne bez nedostatku řádné péče nebo návrh na zbavení rodičovské odpovědnosti. Rovněž policista, který provedl vykázání násilného rodiče, je povinen informovat OSPOD.¹¹⁷

Jak z právní úpravy v NOZ vidíme, zákonodárce nijak zvlášť neřeší dopady domácího násilí do výkonu rodičovské odpovědnosti, ani ochranu dítěte ať už jako svědka, nebo oběti domácího násilí. Mám za to, že by si tato problematika vzhledem k její závažnosti zasloužila daleko podrobnější právní úpravu. Domnívám se, že by bylo vhodné uvést domácí násilí

---

¹¹⁴ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Právo proti domácímu násilí na prahu 21. století. In SEHNÁLEK, D., VALDBANS, J., DÁVID, R. (ed). *Dny práva – 2010 – Days of law*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2010, s. 1322 – 1323.

¹¹⁵ KRÁLÍČKOVÁ: *Dítě ohrožené...*, s. 384.

¹¹⁶ § 6 ZSPO

¹¹⁷ KRÁLÍČKOVÁ: *Dítě ohrožené...*, s. 382 – 383.

mezi ustanoveními týkající se rodičovské odpovědnosti nebo také mezi ustanoveními o výkonu rodičovské odpovědnosti po rozvodu manželství či faktické odluky rodičů dítěte z důvodu domácího násilí. Dále by dle mého názoru byla rovněž přínosná výslovná úprava osobního styku dítěte s násilným rodičem. I přes tyto nedostatky však považuji zakotvení ochrany proti domácímu násilí do NOZ za přínosné, neboť je tak zajištěna ochrana oběti bez ohledu na případný trestněprávní postih násilné osoby.

4 Zásahy do rodičovské odpovědnosti

V této kapitole bych se chtěla zaměřit na zásahy do rodičovské odpovědnosti, resp. jejího výkonu. V první podkapitole se soustředím na zásahy, ke kterým dochází přímo rozhodnutím soudu, kdy vymezím podmínky pro jejich uložení a následky. V druhé podkapitole se pak budu věnovat faktickým zásahům do rodičovské odpovědnosti, ke kterým dochází v souvislosti s jiným soudním rozhodnutím a které vedou k faktickému omezení výkonu rodičovské odpovědnosti.

4.1 Zásahy do výkonu rodičovské odpovědnosti soudem

Rozhodnutí soudu o zásahu do rodičovské odpovědnosti patří k nejzávažnějším zásahům do vztahu mezi rodičem a dítětem. Každé takové rozhodnutí představuje zásah do práva na rodinný život, a proto k němu může dojít jen na základě závažných důvodů motivovaných zájmem dítěte. Mezi soudní zásahy do rodičovské odpovědnosti řadíme pozastavení výkonu rodičovské odpovědnosti, omezení rodičovské odpovědnosti nebo jejího výkonu a zbavení rodičovské odpovědnosti, přičemž jednotlivé formy se od sebe odlišují jak důvody, intenzitou, tak i svým účelem.¹¹⁸ I přesto ale můžeme najít několik společných znaků, právě na ně bych se chtěla v následujících řádcích zaměřit.

O všech soudních zásazích do rodičovské odpovědnosti, resp. jejího výkonu je rozhodováno soudem, a to v rámci řízení ve věcech péče soudu o nezletilé. Při každém takovém rozhodnutí musí soud sledovat legitimní cíl, kterým je v tomto případě ochrana dítěte, a používat přiměřené prostředky k jeho dosažení. To znamená, že pokud soud dojde v řízení k závěru, že postačí k dosažení legitimního cíle mírnější prostředek, než který je navrhován, pak by měl soud zvažovat uložení tohoto mírnějšího opatření.¹¹⁹ Pro tato řízení také platí, že soud rozhoduje na základě skutkového stavu, který je tu v době vyhlášení rozhodnutí, neboť není možné, aby soud přistoupil k zásahu do rodičovské odpovědnosti na základě skutečností, které již dávno pominuly.¹²⁰

Dále tato rozhodnutí mají společné to, že se jedná o rozhodnutí s výhradou podstatné změny poměrů, což znamená, že pokud soud dojde v řízení k závěru, že došlo ke změně poměrů, na základě kterých bylo rozhodnuto o zásahu do rodičovské odpovědnosti, může rozhodnout o změně či zrušení takového rozhodnutí.¹²¹ Také je třeba mít na paměti, že každý

---

¹¹⁸ HRUŠÁKOVÁ: *Rodinné právo...*, s. 201 – 202.

¹¹⁹ rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. července 2014, sp. zn. 30 Cdo 4045/2011

¹²⁰ rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. června 2012, sp. zn. 21 Cdo 4561/2010

¹²¹ HRUŠÁKOVÁ: *Rodinné právo...*, s. 201.

zásah je vyslovován ke konkrétnímu rodiči a dítěti. Může proto nastat situace, kdy rodič bude omezen ve výkonu rodičovské odpovědnosti jen ve vztahu k jednomu dítěti, zatímco u druhého dítěte bude oprávněn vykonávat rodičovskou odpovědnost v celém rozsahu.¹²²

K problematice zásahů do rodičovské odpovědnosti se již několikrát vyjadřoval i Soud pro lidská práva, který vyslovil ve svých rozhodnutích následující základní předpoklady pro intervence státu do rodičovské odpovědnosti: Intervence do rodičovské odpovědnosti je natolik závažným zásahem do základních lidských práv, který musí být vždy podložen dostatečnými důvody odrážející nejlepší zájem dítěte. Zásah musí být vždy v souladu se zákonem, a to jak v jeho formální, tak materiální rovině, sledovat legitimní cíl a být pro dosažení tohoto cíle nezbytný.¹²³ Vzhledem ke shora uvedenému mám za to, že česká právní úprava tyto požadavky splňuje.

NOZ výslovně nově uvádí v případech zásahů do rodičovské odpovědnosti, že jednotlivé formy zásahů nemají vliv na vyživovací povinnost. Vyživovací povinnost, ani právo na výživné nejsou součástí rodičovské odpovědnosti, což zákonodárce zdůrazňuje již v úvodních ustanoveních týkajících se vztahů mezi rodiči a dětmi, a tedy považují za zbytečné na tuto skutečnost znovu upozorňovat u jednotlivých zásahů.¹²⁴

4.1.1 Pozastavení výkonu rodičovské odpovědnosti

Pozastavení výkonu rodičovské odpovědnosti je možno vzhledem k ostatním zásahům považovat za nejmírnější opatření. Na rozdíl od omezení rodičovské odpovědnosti nebo jejího výkonu a zbavení rodičovské odpovědnosti, nemá toto opatření sankční charakter, neboť k pozastavení výkonu rodičovské odpovědnosti nedochází z důvodu, že rodič řádně neplní své povinnosti a práva vyplývající z rodičovské odpovědnosti, ale z objektivních důvodů, které mu brání ve výkonu rodičovské odpovědnosti.¹²⁵

O pozastavení výkonu rodičovské odpovědnosti může soud rozhodnout tehdy, brání-li rodiči ve výkonu závažná okolnost a zájem dítěte vyžaduje, aby bylo o pozastavení výkonu rodičovské odpovědnosti rozhodnuto.¹²⁶ Za závažnou okolnost může být považována

---

¹²² HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka. In HRUŠÁKOVÁ, Milana (ed). *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655 – 975). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 877.

¹²³ ELISCHER, David. *Zásahy státu do rodičovské zodpovědnosti a rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva. Právo a rodina*, 2011, č. 4, s. 2.

¹²⁴ § 873 NOZ

¹²⁵ HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka. In HRUŠÁKOVÁ, Milana (ed). *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655 – 975). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 869.

¹²⁶ § 869 odst. 1 NOZ

dlouhodobá nepřítomnost rodiče v rodině, např. z důvodu dlouhodobého pobytu v nemocnici, výkonu trestu odnětí svobody nebo dlouhodobé zahraniční cesty.

V případě, že soud rozhodne o tomto opatření, znamená to, že rodič, jemuž byl výkon rodičovské odpovědnosti pozastaven, zůstává nadále nositelem rodičovské odpovědnosti, ale nemůže ji vykonávat a to celém rozsahu, protože pozastavení se vždy týká výkonu všech povinností a práv vyplývajících z rodičovské odpovědnosti. Jestliže soud rozhodl o pozastavení výkonu rodičovské odpovědnosti u jednoho rodiče, pak vykonává rodičovskou odpovědnost druhý rodič dítěte. Pokud však ani ten nemůže vykonávat rodičovskou odpovědnost, musí soud dítěti ustanovit poručníka.¹²⁷

V souvislosti s pozastavením výkonu rodičovské odpovědnosti nám vyvstává otázka, jak nadále bude upraven osobní styk s dítětem, neboť zákon tuto situaci výslovně neřeší. Vzhledem ke skutečnosti, že k pozastavení výkonu rodičovské odpovědnosti dochází z objektivních důvodů, se předpokládá, že není třeba o osobním styku rozhodovat.¹²⁸

I když se v této kapitole zabývám modifikacemi výkonu rodičovské odpovědnosti soudem, pro úplnost bych chtěla upozornit, že NOZ na rozdíl od ZOR, zná další důvody pro pozastavení výkonu rodičovské odpovědnosti, ke kterým dochází ze zákona. Konkrétně se jedná o nezletilého, plně nesvéprávného rodiče a o rodiče omezeného ve svéprávnosti v oblasti rodičovské odpovědnosti. Této problematice jsem se podrobně věnovala v kapitole první.

4.1.2 Omezení rodičovské odpovědnosti a omezení jejího výkonu

Omezení rodičovské odpovědnosti nebo jejího výkonu představuje další možný zásah do rodičovské odpovědnosti. Na omezení rodičovské odpovědnosti nebo jejího výkonu je možno již nahlížet jako na určitou sankci pro rodiče, který řádně nevykonával povinnosti a práva vyplývající z rodičovské odpovědnosti.

Aby soud mohl rozhodnout o omezení rodičovské odpovědnosti nebo jejího výkonu, musí být splněny dvě podmínky: Rodič nevykonává povinnosti a práva vyplývající z rodičovské odpovědnosti řádně a rozhodnutí o omezení rodičovské odpovědnosti nebo jejího výkonu vyžaduje zájem dítěte.¹²⁹ Jak vidíme, u omezení rodičovské odpovědnosti nebo jejího výkonu se na rozdíl od pozastavení výkonu rodičovské odpovědnosti jedná

---

¹²⁷ KRÁLÍČKOVÁ: *Lidskoprávní dimenze...*, s. 93.

¹²⁸ HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka. In HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655 – 975). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 869 – 870.

¹²⁹ HRUŠÁKOVÁ: *České rodinné právo...*, s. 237.

o důvod subjektivního charakteru, což znamená, že je třeba v každém konkrétním případě posuzovat, jak rodič vykonává povinnost a práva vyplývající z rodičovské odpovědnosti.¹³⁰ Další rozdíl oproti pozastavení výkonu rodičovské odpovědnosti spočívá v rozsahu, kdy omezení rodičovské odpovědnosti nebo jejího výkonu, jak vyplývá z povahy tohoto institutu, se týká jen části rodičovské odpovědnosti, nikoliv celku. Omezení může například spočívat v tom, že rodič ztratí oprávnění spravovat majetek dítěte.¹³¹

Pokud se podíváme na předchozí právní úpravu, dojdeme k závěru, že NOZ na tuto právní úpravu navázal, nově jen rozlišuje mezi omezením rodičovské odpovědnosti a omezením výkonu rodičovské odpovědnosti. Pokud je rozhodnuto jen o omezení výkonu rodičovské odpovědnosti, znamená to, že soud rodiče zbaví oprávnění vykonávat určité povinnosti a práva vyplývající z jeho rodičovské zodpovědnosti. Zatímco v případě omezení části rodičovské odpovědnosti jako takové, dojde nejen k omezení výkonu některé povinnosti a práva, ale současně rodič přestane být v tomto rozsahu i nositelem.¹³² Z tohoto důvodu soud vždy musí přesně a úplně v rozhodnutí vyjádřit rozsah omezení rodičovských práv.¹³³

Před tím než soud rozhodne o tomto zásahu, má povinnost posoudit, zda je vzhledem k zájmu dítěte nezbytné omezit právo rodiče osobně se stýkat s dítětem. Jak již jsem dříve zmiňovala, právo na osobní styk s dítětem má mimořádný význam, neboť se jeho prostřednictvím realizuje samotné rodičovství. Soud může omezit, či dokonce zakázat styk s dítětem pouze v případě, jestliže by byl kontaktem ohrožen zdravý vývoj dítěte a je-li takové rozhodnutí v jeho zájmu.¹³⁴

Stejně jako v případě pozastavení, jestliže soud rozhodl o omezení rodičovské odpovědnosti nebo jejího výkonu u jednoho rodiče, koncentruje se rodičovská odpovědnost v osobě druhého rodiče. Nemůže-li ale ani druhý rodič vykonávat rodičovskou odpovědnost, musí být dítěti ustanoven opatrovník.¹³⁵

4.1.3 Zbavení rodičovské odpovědnosti

Institut zbavení rodičovské odpovědnosti představuje nejzávažnější zásah do právního vztahu mezi rodičem a dítětem, který nastupuje až jako prostředek ultima ratio, tedy až v případě, kdy zbavení rodičovské odpovědnosti je jediným možným prostředkem

¹³⁰ HRUŠÁKOVÁ: *Rodinné právo...*, s. 202.

¹³¹ KRÁLÍČKOVÁ: *Lidskoprávní dimenze...*, s. 93.

¹³² HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka. In HRUŠÁKOVÁ, Milana (ed). *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655 – 975). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 873.

¹³³ § 870 NOZ

¹³⁴ HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka. In HRUŠÁKOVÁ, Milana (ed). *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655 – 975). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 869 – 870.

¹³⁵ HRUŠÁKOVÁ: *České rodinné právo...*, s. 237.

k ochraně dítěte.¹³⁶ Zbavení rodičovské odpovědnosti, stejně jako její omezení, má sankční charakter, neboť nastupuje jako sankce pro rodiče za to, že zneužívá povinnosti a práva tvořící rodičovskou odpovědnost. Ovšem je třeba mít na paměti, že účelem zbavení není potrestání rodiče, ale hlavním cílem je ochrana dítěte. Sankce přistupuje až jako sekundární důsledek. Rodič, který byl zbaven rodičovské odpovědnosti, přestává být nejen jejím vykonavatelem, ale také nositelem.¹³⁷

NOZ navazuje na předchozí právní úpravu a stejně jako ZoR vymezuje dva základní důvody, které mohou být důvodem pro zbavení rodičovské odpovědnosti. První důvod je vymezen v ustanovení § 871 odst. 1 a postihuje jednání rodiče, který zneužívá nebo zanedbává svoji rodičovskou odpovědnost nebo její výkon.¹³⁸ Za zneužívání rodičovské odpovědnosti se považuje ohrožení tělesného a duševního vývoje dětí, jejich týrání, navádění k trestné činnosti a nemorálnímu životu, ubližování na zdraví či pohlavní zneužívání.¹³⁹ Za závažné zanedbávání rodičovské odpovědnosti je naopak pokládáno takové jednání, které spočívá v dlouhodobém neplnění rodičovské odpovědnosti, nemorálním způsobu života rodiče nebo v ponechání dítěte ve výchovném zařízení, aniž by rodič o dítě projevoval zájem.¹⁴⁰ Pro uvedené nedostatky je vždy podstatná jejich intenzita, která musí být posouzena zvlášť v každém případě. Pokud soud shledá, že jsou naplněny výše uvedené důvody, tak je povinen přistoupit ke zbavení rodičovské odpovědnosti, jak nám vyplývá z dikce ustanovení § 871 odst. 1.

Druhý důvod, který může vést ke zbavení rodičovské odpovědnosti, je pak vymezen v ustanovení § 871 odst. 2 a postihuje spáchání trestného činu rodiče. Rodič, který spáchal trestný čin proti svému dítěti, použil své trestně neodpovědné dítě ke spáchání trestného činu, nebo spáchal trestný čin jako spolupachatel, návodce, pomocník či organizátor trestného činu spáchaného dítětem, může být zbaven rodičovské odpovědnosti, přičemž soud zvlášť musí posoudit, zda rodiče zbaví rodičovské odpovědnosti nebo ne.¹⁴¹ Na rozdíl od předchozího důvodu vidíme, že zde soud není povinen v případě naplnění zákonných důvodů přistoupit ke zbavení, ale záleží na jeho úvaze, zda rodiče zbaví rodičovské odpovědnosti či ne. Z uvedené formulace dále můžeme dovodit, že pro zahájení řízení o zbavení rodičovské

---

¹³⁶ ELISCHER: *Zásahy státu do rodičovské...*, s. 1.

¹³⁷ HRUŠÁKOVÁ: *Rodinné právo...*, s. 203.

¹³⁸ § 871 NOZ

¹³⁹ LUŽNÁ, Romana. Zbavení rodičovské zodpovědnosti z důvodu neplnění vyživovací povinnosti. *Právo a rodina*, 2013, č. 3, s. 12.

¹⁴⁰ usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. srpna 2006, sp. zn. 30 CDo 2873/2005

¹⁴¹ ELISCHER: *Zásahy státu do rodičovské...*, s. 1.

odpovědnosti je třeba, aby rodič již byl za takový trestný čin odsouzen, nestačí pouhé zahájení trestního stíhání.¹⁴²

Přistoupí-li soud ke zbavení rodičovské odpovědnosti, může zároveň rozhodnout, zda rodiče zbavuje všech nebo některých povinností a práv spojených s osobností dítěte a povinností a práv osobní povahy. Mezi tyto povinnosti a práva patří např. právo být zapsán jako rodič v matričním zápise, právo určit jméno a příjmení dítěti nebo právo souhlasit s osvojením dítěte. V každém řízení bude muset soud zvlášť posoudit, zda tu jsou tak závažné důvody, které odůvodňují i zásah do těchto povinností a práv. Přičemž zvýšená pozornost je věnována souhlasu s osvojením, který je uveden výslovně v příslušném ustanovení.¹⁴³

Jestliže je zbaven rodičovské odpovědnosti k dítěti jen jeden z rodičů, pak vykonává rodičovskou odpovědnost druhý rodič. Pokud soud zbaví rodičovské odpovědnosti oba rodiče, je potřeba, aby byl dítěti ustanoven poručník.¹⁴⁴

Podobně jako je tomu v případě omezení rodičovské odpovědnosti nebo jejího výkonu, je soud povinen i zde zvážit, jestli je v zájmu dítěte, aby bylo zachováno právo rodiče osobně se s dítětem stýkat.¹⁴⁵ Můžeme si povšimnout, že výslovné zakotvení práva rodiče na osobní styk v případě zbavení nebo omezení rodičovské odpovědnosti nebo jejího výkonu je novinkou, kterou ZoR neznal. Toto zakotvení považuji za krok správným směrem, neboť jak již jsem se několikrát zmínila, právo na osobní styk má mimořádný význam a pokud soud nerozhodl o jeho omezení nebo zákazu, tak i rodič, který byl zbaven nebo omezen v rodičovské odpovědnosti nebo v jejím výkonu, má právo na realizaci tohoto práva, což by dle mého názoru jinak mohlo být ze strany orgánů veřejné moci opomíjeno.

4.2 Faktická zásahy do výkonu rodičovské odpovědnosti

K omezení výkonu rodičovské odpovědnosti nemusí dojít jen přímo rozhodnutím soudu, ale také v souvislosti s jiným soudním rozhodnutím, v jehož důsledku dojde k faktickému omezení rodičovské odpovědnosti. Mezi taková rozhodnutí například patří rozhodnutí o zákazu či omezení styku rodiče s dítětem, o svěřeni dítěte do péče jiné osoby než rodiče, o jmenování opatrovníka pro správu jmění nebo o uložení ochranné či ústavní výchovy. V následujících řádcích se budu některým z těchto situací podrobněji věnovat.

---

¹⁴² rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. ledna 2010, sp. zn. 30 Cdo 3845/2009

¹⁴³ HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka. In HRUŠÁKOVÁ, Milana (ed). *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655 – 975). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 889 – 890.

¹⁴⁴ LUŽNÁ: *Zbavení rodičovské odpovědnosti*..., s. 12.

¹⁴⁵ HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka. In HRUŠÁKOVÁ, Milana (ed). *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655 – 975). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 887.

4.2.1 Opatrovník pro správu jmění

K pečování o jmění dítěte by měli být v první řadě povoláni jeho rodiče, kteří mají povinnost spravovat jmění dítěte s péčí řádného hospodáře.¹⁴⁶ Může ovšem nastat celá řada situací, ve kterých nebude žádoucí, aby rodiče toto oprávnění vykonávali, a bude na místě, aby soud jmenoval opatrovníka pro správu jmění. Sám zákon jako příklad uvádí situaci, kdy jsou tu společná majetková práva rodičů a dítěte nebo dítěte a jeho sourozence a hrozí střet zájmů. Dále se může také jednat o případy, kdy rodiče porušují povinnosti při správě jmění dítěte, používají majetek dítěte pro vlastní potřebu nebo nejsou schopni spravovat jmění dítěte pro nedostatek znalostí. Jestliže soud rozhodne o jmenování opatrovníka pro správu jmění, dochází v rozsahu povinností a práv opatrovníka k faktickému omezení rodičovské odpovědnosti ve vztahu ke jmění dítěte.

Co se týče osoby opatrovníka pro správu jmění, mělo by se vždy jednat o osobu, která je způsobilá řádně spravovat jmění dítěte, tedy o osobu, jež je plně svéprávná, svým způsobem života zaručuje řádný výkon této funkce v zájmu dítěte a souhlasí s převzetím funkce opatrovníka.¹⁴⁷ Opatrovníkem pro správu jmění může být jmenována nejen fyzická, ale i právnická osoba. Při výběru vhodné osoby by měl ale soud v první řadě dát přednost fyzické osobě, přičemž není vyloučeno, aby se jednalo i o osobu dítěti blízkou. V případě správy rozsáhlého jmění je však vhodnější, aby opatrovníkem byla jmenována spíše fyzická osoba s odbornými znalostmi, například advokát, daňový poradce, nebo právnická osoba.¹⁴⁸

V rozhodnutí o jmenování opatrovníka pro správu jmění musí soud vymezit rozsah jmění, které bude opatrovník spravovat. Právě v tomto rozsahu budou rodiče fakticky omezeni ve výkonu rodičovské odpovědnosti. Soud zpravidla také v rozhodnutí určí způsob nakládání s jednotlivými částmi jmění, popřípadě může určitý způsob nakládání s majetkem zakázat. To znamená, že může opatrovníkovi například uložit pronajmout nemovitost na určitou dobu, uložit věc do soudní úschovy nebo pojistit některé části majetku.¹⁴⁹ Při správě jmění je opatrovník povinen postupovat s péčí řádného hospodáře a nepodstupovat nepřiměřená rizika.

Zákon výslovně stanoví, že pro právní jednání opatrovníka pro správu jmění platí obdobně ustanovení o tom, jak rodiče vykonávají správu jmění dítěte. Na základě této dikce je

---

¹⁴⁶ § 896 odst. 1 NOZ

¹⁴⁷ HRUŠÁKOVÁ: *České rodinné právo...*, s. 231 – 232.

¹⁴⁸ HRUŠÁKOVÁ, Milana, ŠMÍD, Ondřej. In HRUŠÁKOVÁ, Milana (ed). *Občanský zákoník II. Rodinné právo* (§ 655 – 975). *Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1011.

¹⁴⁹ HRUŠÁKOVÁ: *České rodinné právo...*, s. 232.

tedy potřeba vzít při správně jmění v úvahu další ustanovení, jedná se například o ustanovení týkající se střetu zájmů, použití příjmu z majetku na správu majetku, na výživné dítěte nebo jako příspěvek na výživu rodičů dítěte nebo jeho nezletilých sourozenců žijících s ním v rodinné domácnosti.¹⁵⁰

Za účelem zajištění řádného výkonu funkce podléhá opatrovník pro správu jmění dohledu soudu, kterému je povinen předkládat zprávy a účty ze správy jmění za dobu určenou soudem.¹⁵¹ Za podmínek stanovených zákonem má opatrovník pro správu jmění právo na náhradu nutných výdajů a na přiměřenou odměnu.¹⁵²

Institut opatrovníka pro správu jmění znal i ZoR a při srovnání tehdejší a současné právní úpravy tohoto institutu vidíme, že NOZ na tuto právní úpravu navazuje. Celkově je však v NOZ problematika správy jmění dítěte upravena daleko podrobněji, což lze hodnotit pozitivně, neboť je tak více zajištěna ochrana dítěte a jeho majetkových zájmů.¹⁵³

4.2.2 Svěření dítěte do péče jiné osoby než rodiče

Institut svěření dítěte do péče jiné fyzické osoby než rodiče představuje jednu z forem náhradní rodinné péče. S tímto institutem jsme se mohli setkat také v ZoR, který však na rozdíl od NOZ neobsahoval tak podrobnou právní úpravu. Zákonodárce se tímto způsobem snaží v NOZ od sebe přesněji odlišit jednotlivé formy náhradní rodinné péče, což lze jistě hodnotit pozitivně, neboť každá z forem náhradní rodinné péče má svůj účel.

Uplatnění tohoto institutu připadá v úvahu v situacích, kdy o dítě nemohou pečovat jeho rodiče převážně z důvodů přechodného rázu, a očekává se, že se dítě pravděpodobně bude moci do své přirozené rodiny vrátit. Z tohoto důvodu se předpokládá, že dítě bude svěřeno do péče osoby jemu příbuzné nebo blízké, neboť jak uvádí odborná literatura „*je v nejlepším zájmu dítěte, aby se tyto osoby ujaly péče o toto dítě, pokud o ně nemohou pečovat jeho rodiče, popřípadě poručník.*“¹⁵⁴ Domnívám se tedy, že tento institut je ze všech forem náhradní rodinné péče pro dítě nepříznivější, neboť dítě není vytrženo z okruhu své rodiny a jsou tak zachovány stávající rodinné vazby.

Svěření dítěte do péče jiné osoby než rodiče může připadat v úvahu v těchto případech: o dítě nemůže pečovat žádný z rodičů (ať již ze subjektivních nebo objektivních

¹⁵⁰ HRUŠÁKOVÁ, Milana, ŠMÍD, Ondřej. In HRUŠÁKOVÁ, Milana (ed). *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655 – 975). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1012.

¹⁵¹ § 950 odst. 3 NOZ

¹⁵² § 951 NOZ

¹⁵³ HRUŠÁKOVÁ, Milana, ŠMÍD, Ondřej. In HRUŠÁKOVÁ, Milana (ed). *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655 – 975). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1009.

¹⁵⁴ HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka. In HRUŠÁKOVÁ, Milana (ed). *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655 – 975). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1238.

příčin), ani poručník nebo v situaci, kdy soud rozhoduje o rozvodu rodičů a dítě nelze svěřit do péče ani jednomu z nich. O svěření dítěte do péče jiné osoby než rodiče ale nemůže být rozhodnuto, jestliže nelze v odpovídající výši stanovit ani rodičům, ani ostatním příbuzným výživné. V takovém případě je na místě, aby dítě bylo svěřeno do pěstounské péče, neboť zde na rozdíl od svěření dítěte do péče jiné osoby než rodiče vzniká nárok na dávky pěstounské péče a není třeba, aby byla zajištěna výživa dítěte.¹⁵⁵

Na osobu, které má být dítě svěřeno do péče, jsou rovněž kladeny určité požadavky. Tato osoba musí být zletilá, svéprávná, skýtat záruku řádné péče, mít bydliště na území České republiky a souhlasit se svěřením dítěte do osobní péče. Z těchto požadavků bych především vytkla podmínku týkající se bydliště na území České republiky, která v dřívější právní úpravě nebyla a jejíž zakotvení považuji za důležité. Zákonodárce tak reagoval na dřívější nežádoucí praxi, kdy byl institut svěření dítěte do péče jiné osoby zneužíván jako předadopční péče v rámci mezinárodního osvojení.¹⁵⁶ Co se týče povinností a práv pečující osoby, je stanoveno, že je vymezí soud. Pokud to však soud nebude považovat za nutné a neučiní tak, použijí se podpůrně základní ustanovení o pěstounské péči.¹⁵⁷

Jestliže soud rozhodne o svěření dítěte do péče jiné osoby než rodiče, dojde k faktickému omezení výkonu rodičovské odpovědnosti, které spočívá zejména v tom, že rodiče nemohou o dítě osobně pečovat, a to ve vymezeném rozsahu povinností a práv pečující osoby. Nadále však rodiče zůstávají jejími nositeli, a jak vidíme v omezeném rozsahu i vykonavateli, stále tak např. mohou dítě zastupovat při právním jednání a mají právo se s dítětem stýkat. Rovněž je jim zachována vyživovací povinnost.¹⁵⁸

Institut svěření dítěte do péče jiné fyzické osoby než rodiče nesmí být však zneužíván. Na to pamatuje i zákonodárce, který nově výslovně v zákoně vyjadřuje, že svěření dítěte do osobní péče nenahrazuje pěstounskou péči, předpěstounskou péči ani péči, která musí předcházet osvojení. Rovněž má tento institut přednost před ústavní výchovou.¹⁵⁹

4.2.3 Výkon trestu odnětí svobody

Výkon trestu odnětí svobody představuje další z mnoha situací, které se fakticky dotýkají výkonu rodičovské odpovědnosti. Jestliže je k takovému trestu odsouzen rodič dítěte,

---

¹⁵⁵ *Důvodová zpráva k návrhu občanského zákoníku* [online]. občanskýzákoník.justice.cz [cit. 6. října 2015]. Dostupné na <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>>.

¹⁵⁶ HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka. In HRUŠÁKOVÁ, Milana (ed). *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655 – 975). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1246.

¹⁵⁷ LUŽNÁ, Romana. Péče o dítě prostřednictvím třetí osoby. *Právo a rodina*, 2013, č. 8, s. 13.

¹⁵⁸ KRÁLÍČKOVÁ: *Lidskoprávní dimenze...*, s. 98.

¹⁵⁹ § 953 odst. 2 NOZ

je nepochybné, že se tento trest promítne do výkonu jeho povinností a práv vyplývajících z rodičovské odpovědnosti, a to především do jeho povinnosti a práva na osobní péči o dítě, ze které bude po dobu trvání tohoto trestu fakticky vyloučen. Nicméně i přesto, pokud nebylo rozhodnuto soudem jinak, mu nadále náleží výkon ostatních povinností a práv, jako je například právo rozhodovat o významných záležitostech dítěte nebo právo styku.

Právě kvůli omezení výkonu práva péče o dítě, nabývá u rodiče omezeného na osobní svobodě na významu právo na styk s dítětem. To se snaží zohlednit i ZVTOS, který stanovuje, že odsouzený může přijímat návštěvy, včetně nezletilých dětí, a to na dobu tří hodin během jednoho kalendářního měsíce.¹⁶⁰ Rovněž má právo na užívání telefonu¹⁶¹ a na odesílání korespondence.¹⁶² Pokud by zde ale byly závažné důvody a vyžadoval by to zájem dítěte, může soud styk rodiče s dítětem omezit či dokonce zakázat.

I přesto, že v literatuře převládají názory, že v zásadě by výkon trestu odnětí svobody neměl bránit rozvíjení vztahu mezi rodičem a dítětem,¹⁶³ domnívám se, že fakticky se negativnímu ovlivnění tohoto vztahu nejde vyhnout. Rodič, který je ve výkonu trestu odnětí svobody, má sice povolené návštěvy dětí, ale jak už jsem se zmínila, pouze na dobu tří hodin během jednoho kalendářního měsíce. Mám za to, že tento časový interval je velmi krátký na to, aby mohl vést k udržování a rozvíjení vztahu mezi rodičem a dítětem. Jako pozitivum vnímám alespoň možnost korespondence bez omezení, prostřednictvím které může rodič realizovat alespoň tzv. nepřímý styk s dítětem.

Při výkonu trestu odnětí svobody je třeba se také zabývat tím, z jakého důvodu byl rodiči tento trest uložen, neboť i tato skutečnost může mít dopad do oblasti rodičovské odpovědnosti. Pokud by rodič byl ve výkonu trestu odnětí svobody například z důvodu týrání dítěte, jeho zneužití k trestné činnosti nebo z jiných důvodů souvisejících s dítětem, mělo by být posouzeno, zda není na místě, aby byl rodič zbaven rodičovské odpovědnosti.¹⁶⁴

Dále bych také ráda chtěla zmínit problematiku matek nacházejících se ve výkonu trestu odnětí svobody. Odsouzené ženě může být v situacích hodných zvláštního zřetele a za podmínky, že takový postup umožňují podmínky ve věznici a osobnostní předpoklady ženy, povoleno na její žádost, aby ve výkonu trestu měla u sebe své dítě, a to zpravidla do tří let jeho věku. I zde se nám promítá základní zásada rodinného práva, neboť i v tomto případě je třeba posoudit, zda bude takový postup v zájmu dítěte. Za tímto účelem si musí ředitel

---

¹⁶⁰ § 19 ZVTOS

¹⁶¹ § 18 ZVTOS

¹⁶² § 17 ZVTOS

¹⁶³ KRÁLÍČKOVÁ: *Lidskoprávní dimenze...*, s. 101 – 102.

¹⁶⁴ Tamtéž, s. 102.

věznice vyžádat posouzení lékaře, klinického psychologa a OSPOD.¹⁶⁵ Jestliže bude žádosti ženy vyhověno, může po tuto dobu o dítě pečovat, čímž jí bude alespoň částečně umožněn výkon povinností a práv vyplývajících z rodičovské odpovědnosti. Zakotvení této možnosti v ZVTOS hodnotím velmi kladně, neboť je tak zohledněna důležitost kontaktu mezi matkou a dítětem pro jeho psychický vývoj a zároveň je tak zabráněno zprerhání vzájemných vazeb.¹⁶⁶

Zákon dále také umožňuje, aby odsouzené ženě, která před nástupem výkonu trestu řádně pečovala o své nezletilé dítě, byla prodloužena doba, po kterou je přerušeno výkon trestu, až o deset dnů v kalendářním roce za účelem návštěvy dítěte, o které pečuje jiná osoba.¹⁶⁷

---

¹⁶⁵ § 67 ZVTOS

¹⁶⁶ *Důvodová zpráva k zákonu č. 169/1999 Sb.* [online]. psp.cz [cit. 25. března 2016]. Dostupné na <<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=3&CT=89&CT1=0>>.

¹⁶⁷ § 68 ZVTOS

5 Řešení konfliktů při výkonu rodičovské odpovědnosti

V této části diplomové práce se budu zabývat možnostmi řešení konfliktů, které vznikají při výkonu rodičovské odpovědnosti. V první podkapitole se zaměřím na řešení konfliktů před soudem, kdy bych chtěla poukázat na některá specifika tohoto řízení. V druhé podkapitole se pak budu věnovat alternativním způsobům řešení konfliktů, a to především rodinné mediaci a terapii.

5.1 Řešení konfliktů před soudem

Řešení konfliktů před soudem představuje jednu z možností pro řešení sporů vznikajících při výkonu rodičovské odpovědnosti. Konflikty vznikající v této oblasti jsou řešeny v rámci řízení ve věcech péče soudu o nezletilé. Tato řízení demonstrativně vypočítává ZZŘ a můžeme zde například zařadit řízení ve věcech jména a příjmení nezletilého dítěte, řízení ve věcech rodičovské odpovědnosti, řízení o péči o dítě nebo styku s ním. Všechna tato řízení mají společné to, že jsou vedena za účelem ochrany dítěte, což se odráží i v postavení soudu, který v řízení vystupuje k jeho ochraně.¹⁶⁸ Za tímto účelem soud spolupracuje i s OSPOD, který rovněž disponuje řadou oprávnění k ochraně nezletilého.¹⁶⁹

Tato řízení patří mezi tzv. nesporná řízení, což přináší řadu specifík, z nichž bych chtěla vytknout především následující: Ve většině případů soud může zahájit řízení i bez návrhu, jestliže se dozví o skutečnostech odůvodňujících zahájení řízení. Na soudu rovněž leží odpovědnost za zjištění skutkového stavu, kdy v řízení není vázán návrhy účastníků. Takový postup mu umožňuje nejlépe zjistit všechny skutečnosti důležité pro ochranu dítěte.¹⁷⁰ Mezi další zvláštnosti patří, že do některých řízení může vstoupit nebo podat návrh na jejich zahájení státní zastupitelství, které v řízení vystupuje k ochraně veřejného zájmu.¹⁷¹

Při řízení ve věcech péče soudu o nezletilé je pro soud vždy rozhodující zájem dítěte. Za účelem jeho zjištění musí dát soud dítěti prostor pro vyjádření. Jak jsem již zmiňovala v podkapitole Participační práva dítěte, pro vyjádření názoru nezletilého dítěte je nezbytné posoudit, zda je s ohledem na svůj věk a stupeň vývoje natolik rozumově vyspělé, aby bylo

---

¹⁶⁸ HROMADA, Miroslav. In Svoboda, Karel (ed). *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 923 – 924.

¹⁶⁹ STAVINOHOVÁ, Jaruška. In LAVICKÝ, Petr (ed). *Zákon o zvláštních řízeních soudních, zákon o veřejných rejstřících, praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2015, s. 793.

¹⁷⁰ Tamtéž, s. 792.

¹⁷¹ HRUŠÁKOVÁ: *Rodinné právo...*, s. 305.

schopné vytvořit si na danou situaci vlastní názor.¹⁷² Rovněž je třeba při řízení zohlednit participační práva dítěte, neboť dítě není možné považovat za pouhý objekt výkonu povinností a práv, ale je třeba na něho nahlížet jako na aktivní subjekt.¹⁷³

V souvislosti se soudním rozhodováním považují za důležité zmínit princip proporcionality, neboť soud se při svém rozhodování často musí potýkat s kolizí dvou práv, ať už mezi rodiči navzájem či mezi rodičem a dítětem. Za tímto účelem soud musí vzájemně kolidující práva poměřovat, přičemž vychází ze tří kritérií, a to testu způsobilosti naplnění účelu, testu potřebnosti a testu přiměřenosti.¹⁷⁴ Výsledkem řízení by vždy ale mělo být takové řešení, které bude představovat „*maximální prospěch pro dítě a minimální újmu ostatním.*“¹⁷⁵

5.2 Alternativní způsoby řešení konfliktů

Alternativní metody řešení sporů neboli též mimosoudní řešení sporů se začíná čím dál častěji uplatňovat při řešení konfliktů vznikajících v rodinných vztazích. Tyto metody můžeme charakterizovat jako alternativu k formám řešení sporů před orgánem veřejné moci, kdy základem pro založení pravomoci je dohoda stran.¹⁷⁶ Vhodnost alternativních metod pro řešení rodinných sporů vidím zejména v tom, že právě v těchto vztazích je více než potřebné dojít ke smírnému řešení konfliktu, neboť tyto vztahy nás provází po celý život a často je potřeba, aby rodinní příslušníci byli schopni spolu vycházet i v budoucnu.

5.2.1 Rodinná mediace

V poslední době čím dál tím více nabývá na významu rodinná mediace, která se zabývá řešením konfliktů vyplývajících z rodinných vztahů. Rodinná mediace má za cíl poskytnout stranám prostor ke komunikaci, v jehož rámci se budou snažit nalézt společné řešení jejich problému. Rovněž se snaží o stabilizaci rodinných vztahů a o ochranu rodiny před vypjatým soudním řízením.¹⁷⁷ V rámci rodinné mediace jsou nejčastěji řešeny tři skupiny sporů, a to spory týkající se dětí, majetku manželů a spory související s rozvodem manželů. Právě do první skupiny můžeme zařadit spory vznikající při výkonu rodičovské

---

¹⁷² HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka. In HRUŠÁKOVÁ, Milana (ed). *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655 – 975). Komentář.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 857.

¹⁷³ HRUŠÁKOVÁ: *Rodinné právo...*, s. 35.

¹⁷⁴ náleží Ústavního soudu ze dne 20. března 2012, sp. zn. I. ÚS 660/09

¹⁷⁵ HRUŠÁKOVÁ: *Rodinné právo...*, s. 35.

¹⁷⁶ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku.* 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, s. 21.

¹⁷⁷ HOLÁ, Lenka, WESTPHALOVÁ, Lenka. *Rodinná mediace v České republice.* Praha: Leges, 2014, s. 114.

odpovědnosti, zejména se bude jednat o spory ve věcech výchovy dítěte, úpravy styku, volby školy nebo ošetřujícího lékaře, či věcech rozhodování týkající se dětí.¹⁷⁸

Mediací lze rozumět postup, jehož cílem je řešení konfliktu za účasti jednoho nebo více kvalifikovaných mediátorů, kteří vedou strany ke smírnému řešení jejich sporu.¹⁷⁹ Výsledkem tohoto procesu je pak uzavření dohody, která zohledňuje zájem stran a představuje jejich vlastní řešení. Strany si následně tuto dohodu mohou nechat schválit soudem, čímž nabývá účinků pravomocného rozsudku a je možné se domoci jejího výkonu.¹⁸⁰

I do rodinné mediace se nám prolíná základní zásada rodinného práva, a to zásada nejlepšího zájmu dítěte. Zákon o mediaci stanoví, že pokud se konflikt dotýká bezprostředně práv nezletilého dítěte, je třeba brát ohled na jeho zájmy. Za tímto účelem se domnívám, že stejně jako v soudním řízení i při mediaci by měl být dítěti, které je natolik rozumově vyspělé, aby chápalo nastalou situaci, dán prostor pro vyjádření.¹⁸¹

Kromě zákona o mediaci, kde je výslovně zakotvena rodinná mediace, najdeme zmínku o mediaci v ZZŘ, a to v rámci řízení ve věcech péče soudu o nezletilé, a také v OSŘ. V řízeních ve věcech péče soudu o nezletilé má soud povinnost informovat účastníky o možnosti využití mediace. Kromě této povinnosti může také nařídít za účelem ochrany zájmů dítěte, aby se jeho rodiče zúčastnili prvního setkání s mediátorem, a to po dobu tří měsíců.¹⁸² Před samotným uložením tohoto opatření by měl ale soud zvážit, zda strany jsou vůbec takovému postupu otevřené, jinak by nařízení mediace nemělo význam. Za tímto účelem soud bude zjišťovat názor OSPOD, který by měl být nejlépe obeznámen s poměry v rodině.¹⁸³

Nařídít první setkání s mediátorem může soud rovněž i ve vykonávacím řízení.¹⁸⁴ Domnívám se však, že v tomto stádiu řízení jsou vztahy již natolik vyhrocené, že nařízení mediace bude připadat v úvahu pouze ve výjimečných případech. Možnost využití mediace zmiňuje také zákon o sociálně-právní ochraně dětí v rámci tzv. výchovných opatření.¹⁸⁵

---

¹⁷⁸ KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Rodinná mediace* [online]. bulletin-advokacie.cz, 6. srpna 2013 [cit. 1. března 2016]. Dostupné na <<http://www.bulletin-advokacie.cz/rodinna-mediace>>.

¹⁷⁹ § 2 písm. a) zákona č. č. 202/2012 Sb., o mediaci a změně některých zákonů

¹⁸⁰ HOLÁ, Lenka, WESTPHALOVÁ, Lenka. *Rodinná mediace, právní a sociální aspekty jejího poskytování. Právní rozhledy*, 2013, č. 18, s. 625.

¹⁸¹ HOLÁ, Lenka, WESTPHALOVÁ, Lenka. *Rodinná mediace v České republice*. Praha: Leges, 2014, s. 157 – 158.

¹⁸² HOLÁ, Lenka, WESTPHALOVÁ, Lenka. *Rodinná mediace, právní a sociální aspekty jejího poskytování. Právní rozhledy*, 2013, č. 18, s. 624 – 625.

¹⁸³ HOLÁ, Lenka, WESTPHALOVÁ, Lenka. *Rodinná mediace v České republice*. Praha: Leges, 2014, s. 89.

¹⁸⁴ § 154 odst. 1 písm. a) ZZŘ

¹⁸⁵ § 13 písm. d) ZSPO

Mediaci jako způsob řešení konfliktů v rodině považují za velmi přínosnou, protože představuje pro účastníky menší psychickou zátěž než případné soudní řízení. Také při mediaci dochází ke stabilizaci poměrů v rodině, čímž je dítě uchráněno před vznikem vypjaté situace. Rovněž může být zabráněno i konfliktům budoucím, neboť mediátor se snaží naučit strany o svých problémech hovořit. Velmi kladně hodnotím možnost soudu uložit stranám povinnost zúčastnit se prvního setkání s mediátorem, neboť na osobním setkání jim mediátor může mediaci představit, vysvětlit její výhody a tak strany k tomuto způsobu řešení sporu naklonit.

5.2.2 Další alternativní způsoby řešení konfliktů

Mediace není jediným způsobem, jenž může být využit pro řešení konfliktů vznikajících v rodinných vztazích. Mezi další alternativní metody, které mohou přispět k vyřešení konfliktu, patří například rodinná terapie a setkání s odborníkem v oboru pedopsychologie. Obě tyto možnosti zmiňuje rovněž ZZŘ jako procesní opatření, které mohou přispět k vyřešení sporu. Za tímto účelem soud může rodičům uložit na dobu tří měsíců účast na rodinné terapii nebo jim nařídít setkání s odborníkem v oboru pedopsychologie.¹⁸⁶

Rodinnou terapii můžeme definovat jako možnost řešení problémů, ať již zdravotních či jiných, ve spolupráci terapeuta a více členů rodiny. Rodinná terapie není zaměřena jen na jednotlivého člena rodiny, ale soustřeďuje se na rodinu jako celek, neboť vychází z předpokladu, že problém rodinného příslušníka má původ v rodině jako celku. Terapeut v rámci sezení poskytuje účastníkům prostor ke komunikaci, v jehož rámci se snaží vyřešit problém, jenž se týká jich všech.¹⁸⁷ Rodinná terapie je vhodná zejména pro rodiny, ve kterých je problém v komunikaci, ať již mezi rodiči navzájem nebo mezi rodiči a dětmi, a mají mezi sebou velmi narušené vztahy.¹⁸⁸

Mezi další opatření, která soud může uložit za účelem ochrany zájmu dítěte, je setkání s odborníkem v oboru pedopsychologie. Uložení tohoto opatření připadá v úvahu i v případech, kdy jeden z rodičů bezdůvodně odpírá druhému rodiči styk s dítětem. Odborník

---

¹⁸⁶ § 474 odst. 1 ZZŘ

¹⁸⁷ GJURIČOVÁ, Šárka, KUBIČKA, Jiří. *Rodinná terapie: systematické a narativní přístupy*. 2. vydání. Praha: Grade, 2009. s. 17.

¹⁸⁸ *Sociálně-právní ochrana dětí v případech rozvodových a rozchodových konfliktů* [online]. mpsv.cz [cit. 1. března 2016]. Dostupné na <<http://www.mpsv.cz/files/clanky/14824/konflikty.pdf>>.

by měl při tomto setkání vysvětlit rodiči negativní dopady jeho chování na duševní a emocionální vývoj dítěte.¹⁸⁹

---

¹⁸⁹ DÁVID, Radovan. In LAVICKÝ, Petr (ed). *Zákon o zvláštních řízeních soudních, zákon o veřejných rejstřících, praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2015, s. 823 – 824.

Závěr

Hlavním cílem této diplomové práce bylo srozumitelně, objektivně a kriticky postihnout aktuální právní úpravu výkonu rodičovské odpovědnosti a upozornit na otázky, které vyvolávají některá ustanovení, a poskytnout k nim vlastní pohled. Rovněž mým cílem bylo zaměřit se na změny, které v této oblasti přináší NOZ a provést jejich srovnání s předchozí právní úpravou. Mám za to, že tohoto cíle bylo dosaženo.

Jak z diplomové práce vidíme, právní úprava v NOZ v mnohém navazuje na předchozí právní úpravu v ZoR, přičemž tuto právní úpravu doplňuje, zpřesňuje a snaží se také reflektovat dřívější judikaturu. Celkově považuji novou právní úpravu výkonu rodičovské odpovědnosti v NOZ za přínosnou, neboť jsou zde ve velké míře zohledněny Principy evropského rodinného práva a rovněž jsou posílena práva a postavení dítěte, kdy je více kladen důraz na to, že dítě není pouhým objektem výkonu rodičovské odpovědnosti, ale je aktivním subjektem, který má právo se podílet na spolurozhodování o záležitostech, jež se ho dotýkají. Pozitivně také hodnotím změnu koncepce nositelství rodičovské odpovědnosti a to z toho důvodu, že došlo nejen k posílení postavení rodiče, ale také je tak zohledněno, že nesvéprávnost nemusí vždy znamenat, že rodič není schopen se o své dítě postarat. Dále také kladně hodnotím včlenění ochrany proti domácímu násilí do NOZ a právní úpravu postavení nezletilého pacienta v zákoně o zdravotních službách, která umožňuje nezletilému, jež má dostatečnou rozumovou a volní vyspělost odpovídající jeho věku, vyslovit souhlas s poskytováním zdravotních služeb.

I přes tato pozitiva však můžeme v nové právní úpravě najít určité nedostatky, na které jsem v průběhu práce upozorňovala a kterými by se zákonodárce měl v budoucnu zabývat. V rámci první kapitoly jsem upozornila na otázku výkladu pojmu péče o dítě. NOZ na rozdíl od ZoR tento pojem užívá v užším slova smyslu, což se však u některých ustanovení jeví jako nelogické a je otázkou, zda by tedy tento pojem neměl být v těchto ustanovení vykládán v širším slova smyslu, jak tomu bylo u předchozí právní úpravy. Rovněž se domnívám, že by měl zákonodárce výslovně upravit situaci, kdy se osoba, jež byla dříve rozhodnutím soudu omezena ve svéprávnosti, stane rodičem. Mohlo by totiž tak docházet k situacím, že taková osoba bude oprávněna vykonávat rodičovskou odpovědnost v celém rozsahu, což však není žádoucí stav.

Dále bych považovala za vhodné, aby zákonodárce výslovně zakotvil, že rodiče jsou oprávněni jednat v záležitostech dítěte samostatně. Nedostatek rovněž vidím v úpravě dle § 876 odst. 2 NOZ týkající se rozhodování o záležitosti dítěte, hrozí-li nebezpečí

z prodlení. Mám za to, že by v tomto případě mělo být výslovně stanoveno, že informování o stavu věci se bude týkat jen záležitostí významných. Touto úpravou by došlo k odstranění možných kolizí, kdy by rodič mohl vyžadovat po druhém rodiči informování i o naprosto běžné záležitosti.

I přesto, že považuji zakotvení ochrany proti domácímu násilí do NOZ za krok správným směrem, domnívám se, že by si tato problematika nejen vzhledem k její závažnosti, ale také za účelem, aby dítěti byla poskytnuta větší ochrana, zasloužila daleko podrobnější právní úpravu, neboť dítěti, ať už jako přímé či nepřímé oběti domácího násilí, není věnována výslovná pozornost. Z tohoto důvodu zastávám názor, že by bylo vhodné uvést domácí násilí mezi ustanoveními týkající se rodičovské odpovědnosti nebo také mezi ustanoveními o výkonu rodičovské odpovědnosti po rozvodu manželství či faktické odluky rodičů dítěte z důvodu domácího násilí. Dále mám za to, že by byla přínosná výslovná úprava styku dítěte s násilným rodičem, kdy ani tato problematika není nikde výslovně řešena. Jako pozitivum v této oblasti vnímám alespoň novelu ZSPO, která se okrajově věnuje dítěti ohroženému domácím násilím.

Bibliografie

Monografie

FRANCOVÁ, Marie, ZÁVODSKÁ, Jana. *Rozvody, rozchody a zánik partnerství*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014. 246 s.

GJURIČOVÁ, Šárka, KUBIČKA, Jiří. *Rodinná terapie: systematické a narativní přístupy*. 2. vydání. Praha: Grade, 2009. 182 s.

HOLÁ, Lenka, WESTPHALOVÁ, Lenka. *Rodinná mediace v České republice*. Praha: Leges, 2014. 256 s.

HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Občanský zákoník II: Rodinné právo (§ 655-975): komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. 1349 s.

HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Rodinné právo*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015. 328 s.

HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Zákon o rodině: Zákon o registrovaném partnerství: komentář*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. 558 s.

HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo*. 3. vydání. Brno: Masarykova univerzita a Doplněk, 2006. 398 s.

KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *Lidskoprávní dimenze českého rodinného práva*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2009. 191 s.

LAVICKÝ, Petr a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních, zákon o veřejných rejstřících, praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2015. 979 s.

ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. 400 s.

SVOBODA, Karel a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015. 1032 s.

ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. *Aktuální problémy rodinněprávní regulace: rodičovství, výchova a výživa nezletilého*. 1. vydání. Praha: Leges, 2013. 302 s.

TRÁVNÍČEK, Milan. *Střídavá péče*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015. 126 s.

Odborné časopisy

ČUHELOVÁ, Kateřina, ŠÍNOVÁ, Renáta. Ochrana proti domácímu násilí v kontextu harmonizace právní úpravy civilního procesu s rekodifikací soukromého práva. *Právní rozhledy*, 2013, č. 3, s. 104 – 110.

ELISCHER, David. Zásahy státu do rodičovské zodpovědnosti a rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva. *Právo a rodina*, 2011, č. 4, s. 1 – 5.

HOLÁ, Lenka, WESTPHALOVÁ, Lenka. Rodinná mediace, právní a sociální aspekty jejího poskytování. *Právní rozhledy*, 2013, č. 18, s. 618 – 626.

HOŘINOVÁ, Anna. Péče soudu o nezletilé ve věcech zdravotní péče. *Právní fórum*, 2012, č. 9, s. 415 – 420.

HROMADA, Miroslav, ŠÍMA, Alexander. Praktické otázky omezování svéprávnosti. *Soudní rozhledy*, 2015, č. 4, s. 122 – 126.

HRUŠÁKOVÁ, Milana, NOVÁK, Tomáš. Reálně o společné či střídavé porozvodové výchově. *Bulletin advokacie*, 1999, č. 9, s. 30 – 34.

HUFOVÁ, Adéla. Střídavá péče v judikatuře Ústavního soudu. *Právní rozhledy*, 2012, č. 21, s. 749 – 754.

KOČOVÁ, Klára. Domácí násilí a tzv. vykázaní – nový institut právního řádu ČR. *Bulletin advokacie*, 2010, č. 10, s. 34 – 38.

KORNEL, Martin. Některé problematické aspekty principu nejlepšího zájmu dítěte. *Právní rozhledy*, 2013, č. 3, s. 88 – 92.

KOVÁŘOVÁ, Daniela. Participační práva dětí. *Rodinné listy*, 2015, č. 9, s. 1 – 10.

KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Dítě ohrožené CAN a domácím násilím. *Právní rozhledy*, 2011, č. 11, s. 381 – 389.

KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Rodinné právo v novém občanském zákoníku. *Právní rozhledy*, 2013, č. 23 - 24, s. 801 – 813.

KRAUSOVÁ, Lenka. Poskytování zdravotních služeb nezletilému pacientovi. *Právo a rodina*, 2012, č. 7, s. 5 – 9.

LUŽNÁ, Romana. Péče o dítě prostřednictvím třetí osoby. *Právo a rodina*, 2013, č. 8, s. 13 – 15.

LUŽNÁ, Romana. Zbavení rodičovské zodpovědnosti z důvodu neplnění vyživovací povinnosti. *Právo a rodina*, 2013, č. 3, s. 11 – 12.

MATIAŠKO, Maroš, RITTICHOVÁ, Barbora. Svěprávnosti, qua vadis? *Právo a rodina*, 2015, č. 10, s. 1 – 5.

NOVOTNÁ, Věra. Souhlas rodičů s poskytováním zdravotních služeb. *Právo a rodina*, 2012, č. 8, s. 6 – 9.

NOVOTNÁ, Věra. Ještě jednou ke slyšení dítěte. *Právo a rodina*, 2012, č. 10, s. 9 – 11.

ROGALEWICZOVÁ, Romana. Úprava povinností a práv k nezletilým dětem v případě rozchodu a rozvodu rodičů. *Právní rozhledy*, 2016, č. 1, s. 12 – 16.

SCHÖN, Monika. Výkon rodičovské odpovědnosti rodičem s omezenou svěprávností. *Právní rozhledy*, 2014, č. 13 - 14, s. 492 – 495.

SCHÖN, Monika. Vztahy mezi rodiči při výkonu rodičovské odpovědnosti. *Právní rozhledy*, 2015, č. 1, s. 5 – 9.

VÝPUŠŤÁK, Radim. K rozhodování o významných záležitostech dítěte. *Právo a rodina*, 2015, č. 5, s. 13 – 17.

Příspěvky ze sborníku

KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Právo proti domácímu násilí na prahu 21. století. In SEHNÁLEK, D., VALDBANS, J., DÁVID, R. (ed). *Dny práva – 2010 – Days of law*. Brno: Masarykova univerzita, 2010, s. 1307 – 1328.

RADVANOVÁ, Senta. Dítě ohrožené a ublížené. In SEHNÁLEK, D., VALDBANS, J., DÁVID, R. (ed). *Dny práva – 2010 – Days of law*. Brno: Masarykova univerzita, 2010, s. 1357 – 1361.

Právní předpisy

zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování, ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů
zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů
zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů
zákon č. 202/2012 Sb., o mediaci a o změně některých zákonů
zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování, ve znění pozdějších předpisů

Judikatura

rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. května 2013, sp. zn. 30 Cdo 1376/2012
rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. července 2014, sp. zn. 30 Cdo 4045/2011
rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. června 2012, sp. zn. 21 Cdo 4561/2010
rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. ledna 2010, sp. zn. 30 Cdo 3845/2009
usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. srpna 2006, sp. zn. 30 CDo 2873/2005
nález Ústavního soudu ze dne 20. července 2010, sp. zn. IV. ÚS 2244/09
nález Ústavního soudu ze dne 2. dubna 2009, sp. zn. II. ÚS 1945/08
nález Ústavního soudu ze dne 11. května 2005, sp. zn. I. ÚS 420/05
nález Ústavního soudu ze dne 30. prosince 2014, sp. zn. I. ÚS 1554/14
nález Ústavního soudu ze dne 20. března 2012, sp. zn. I. ÚS 660/09
usnesení Ústavního soudu ze dne 20. srpna. 2004, sp. zn. III. ÚS 459/03
Evropský soud pro lidská práva: Rozsudek ze dne 13. července 2000, Elsholz v. Německo, 25738/94.

Elektronické zdroje

Důvodová zpráva k návrhu občanského zákoníku [online]. obcanskyzakonik.justice.cz [cit. 6. října 2015]. Dostupné na <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>>.

General comment No. 14 (2013) on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration (art. 3, para. 1) [online]. ohchr.org, 29. května 2013 [cit. 3. ledna 2016]. Dostupné na

<http://www2.ohchr.org/English/bodies/crc/docs/GC/CRC_C_GC_14_ENG.pdf>.

ZEMAN, Milan. *Náhradní mateřství v novém občanském zákoníku – promarněná příležitost?* [online]. epravo.cz, 17. listopadu 2013 [cit. 25. října 2015]. Dostupné na

<<http://www.epravo.cz/top/clanky/nahradni-materstvi-v-novem-obcanskem-zakoniku-promarnena-prilezitest-87962.html>>.

FIALA, Petr, MAYER, Jindřich. *Informovaný souhlas pacienta s poskytováním zdravotních služeb* [online]. epravo.cz, 5. března 2014 [cit. 4. prosince 2016]. Dostupné na

<<http://www.epravo.cz/top/clanky/informovany-souhlas-pacienta-s-poskytovanim-zdravotnich-sluzeb-93584.html>>.

ŠMIDRKALOVÁ, Hana, REPOVSKÁ, Ludmila. *Novela zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování* [online]. epravo.cz, 9. května 2013 [cit. 4. prosince 2016]. Dostupné na

<<http://www.epravo.cz/top/clanky/novela-zakona-c-3722011-sb-o-zdravotnich-sluzbach-a-podminkach-jejich-poskytovani-90640.html>>.

Důvodová zpráva k zákonu č. 135/2006 Sb. [online]. psp.cz [cit. 15. ledna 2015]. Dostupné na <<http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?t=828&o=4>>.

KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Rodinná mediace* [online]. bulletin-advokacie.cz, 6. srpna 2013 [cit. 1. března 2016]. Dostupné na <<http://www.bulletin-advokacie.cz/rodinna-mediace>>.

Sociálně-právní ochrana dětí v případech rozvodových a rozchodových konfliktů [online]. mpsv.cz [cit. 1. března 2016]. Dostupné na

<<http://www.mpsv.cz/files/clanky/14824/konflikty.pdf>>.

Důvodová zpráva k zákonu č. 169/1999 Sb. [online]. psp.cz [cit. 25. března 2016]. Dostupné na <<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=3&CT=89&CT1=0>>.

Další

Zpráva o úrovni řízení a rozhodování soudů České socialistické republiky ve věcech způsobilosti k právním úkonům, projednané a schválené občanskoprávním kolegiem Nejvyššího soudu ČSR, Cpj 160/76 z 18. 11. 1977.

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá problematikou výkonu rodičovské odpovědnosti podle aktuální právní úpravy, přičemž je upozorňováno na otázky, které vyvolávají některá ustanovení. Práce se rovněž zaměřuje na změny, které v oblasti výkonu rodičovské odpovědnosti přináší nový občanský zákoník. Na začátku práce je vymezen pojem rodičovské odpovědnosti, vznik a zánik rodičovské odpovědnosti a také koncepce nositelství rodičovské odpovědnosti. Dále se práce zaměřuje na výkon rodičovské odpovědnosti, a to jak v případě, kdy rodiče spolu žijí, tak i v případě jejich rozchodu či rozvodu. Opomenuta není ani problematika výkonu rodičovské odpovědnosti ve vztahu k třetím osobám. Práce také pojednává o výkonu rodičovské odpovědnosti ve vybraných životních situacích a rovněž i o soudních a faktických zásazích do rodičovské odpovědnosti. Prostor je také věnován možnostem řešení konfliktů při výkonu rodičovské odpovědnosti. Na závěr jsou pak uvedeny úvahy de lege ferenda.

Abstract

The diploma thesis deals with exercise of parental responsibility according to current legislation, while the attention is focused on questions, which bring some provisions. The thesis also focuses on changes in exercise of parental responsibility that brings a new Civil Code. At the beginning of the thesis is defined the term of parental responsibility, the moment of acquisition and losing of parental responsibility, and also the concept of holding of parental responsibilities. Further, the thesis focuses on the exercise of parental responsibility between the parents, who lived together and between parents, who do not live together. Neither the issue of parental responsibility in relation to third persons is overlooked. The thesis also deals with exercise of parental responsibility in specific life situations and judicial and factual modification. Space is also devoted to the possibilities of solving conflicts in the exercise of parental responsibility. At the end, the reflections de lege ferenda are given.

Seznam klíčových slov

rodičovská odpovědnost

zájem dítěte

participační práva dítěte

výkon rodičovské odpovědnosti

kolize práv

mediace

List of the key words

parental responsibility

the best interest of child

participatory rights

exercise of parental responsibility

collision of rights

mediation